

PROBLEMATIKA CÍRKEVNÍHO MAJETKU V HISTORICKÉM VÝVOJI

ZPRACOVAL: JAN DRNEK

1. etapa od 9. do 13. století (845 - 1221) - evangelizace

Stát se choval jako ochránce církve, protože evangelizace národa byla považována za prospěch státu. Panovník byl nejvyšším zákonodárcem, vlastníkem země, vojevůdcem a správcem země. Nejen církev, ale i urození, byli na panovníkovi zcela závislí.

Majetkově byla církev zcela závislá na zakladatelích kostelů, far a klášterů. Život církve silně ovlivňovaly majetkové poměry, kdy **vlastníkem kostela byl jeho stavebník a církev byla jen uživatelem** kostelů a far. **Stavba byla nedílnou součástí pozemku**, na kterém byla postavena. Toto uspořádání vlastnických vztahů ke stavbám plně převzalo i domácí zemské právo. Majitel pozemku byl současně stavebníkem i majitelem stavby. Hradské a později i městské a venkovské kostely byly budovány panovníky a později po jejich příkladu i urozenými a městy na jejich pozemcích. Majitelé kostelů financovali investiční i provozní náklady a hmotně zabezpečovali stavbu i duchovní z desátků, které odváděli nesvobodní. První placení desátků zavedl se souhlasem knížete první pražský biskup Dětmar roku 976. Desátek původně znamenal čtyřicátý díl roční úrody. Z odváděného desátku na území biskupského kostela dostával biskup jednu čtvrtinu, zatímco zbývající tři čtvrtiny zůstávaly na údržbu stavby a na vydržování kněze a dalšího personálu kostela. Část desátku postupovaná biskupovi se používala na vydržování biskupského úřadu včetně obživy kanovníků při biskupském kostele, na údržbu biskupova kostela, na almužny chudým a na ošetřování nemocných. Pražský biskup byl kromě toho od panovníka obdarováván statky určenými k jeho obživě a k vydržování jeho dvora na úrovni obvyklé u urozených, protože biskup a vyšší klérus měl přispívat k lesku knížecího dvora. **Tyto statky byly od založení biskupství, tj. již od roku 975 považovány za neomezené vlastnictví pražského biskupství.** V některých obdobích za vlády některých Přemyslovců byl však vztah biskupa ke králi chápán jako feudální lenní vztah. Biskup byl závislý na knížeti, kněží na zakladatelích kostelů a far. Kostely byly pro jejich vlastníky zdrojem příjmů. Nesvobodní, bydlící na území patřícím ke kostelu, odváděli desátek, jehož část dostával duchovní, část šla na údržbu kostela a značnou část si ponechával vlastník kostela.

Kláštery byly zakládány a budovány zpočátku většinou panovníky a teprve později také urozenými. Kláštery byly hmotně zajišťovány desátky od nesvobodných a dary nebo podíly z důchodů jejich zakladatelů, **později byly obdarovávány statky určenými k jejich obživě.** Z toho jim také plynuly povinnosti starat se o pobožné, staré a nemocné a leckdy také hostit při lovech knížecí družinu. Fakt, že **kláštery dostávaly svou půdu od zakladatele**, vedl k závislosti klášterů na jejich zakladatelích, takže se mu nemohli dost dobře bránit, když občas porušoval v tísní různými způsoby vlastnická práva nebo důchody klášterů, např. vymáháním finanční výpomoci nebo zastavováním klášterních statků. **Někdy bývalo klášterní jmění v té době považováno za propůjčené** k užívání klášterní komunitě, zejména byl-li zakladatelem kláštera kněz nebo urozený, jindy zase za vlastnictví kláštera, zejména byla-li zakladatelem kláštera jiná klášterní komunita, zvláště zahraniční. **Panovníkem založené kláštery byly považovány za zvláštní druh panovníkova jmění** se samostatnou správou prováděnou klášterní komunitou. V této první etapě vývoje církve bylo založeno pražské a olomoucké biskupství, 10 kapitul a asi 30 klášterů, z toho 14 benediktinských, 9 cisterciáckých a 12 premonstrátských, které všechny obdělávaly svěřenou půdu.

- 756 vznik církevního státu Pipinovou donací (756 – 1871)
787 druhý koncil nicejský (787 – 787)
800 papež Lev III. korunoval v Římě Karla Velikého na císaře, tím obnovena říše římská
802 francký král Karel Veliký vřadil sbírku kanonických předpisů pod názvem Collectio Dyonisio - Hadriana do systému právních předpisů francké říše
845 křest 14 českých knížat v Řezně, protože Čechy jsou misijním územím Řezna
1056 kníže Spytihněv II. zakázal slovanskou bohoslužbu a vyhnal slovanské benediktiny ze Sázavy, do sázavského kláštera přišli benediktini latinští
1059 zavedena volba papeže sborem kardinálů
1063 zřízeno biskupství olomoucké Vratislavem II. se souhlasem pražského biskupa Šebora, chápané zřejmě jako obnovení již dříve existujícího biskupství moravského, naposledy doloženého r. 976
1092 Břetislav II vydal nařízení o vykořenění pohanských přežitků (kácení posvátných stromů, vypovězení čarodějů, zákaz pohřbívání mimo hřbitovy atd.)
1122 Wormským konkordátem mezi papežem Kalixtem II. a císařem Jindřichem V. byl vyřešen spor o investituru (ustanovování biskupů) tím, že po duchovní investituře následovala světská investitura, kdy král předal biskupovi světské statky a práva
1123 1. lateránský koncil potvrdil wormský konkordát a prohlásil za neplatná manželství duchovních
1139 2. lateránský koncil zavedl závazný celibát pro kleriky
1143 kardinál Guido přijel zjednat průchod reformám papeže Řehoře VII a požadoval při vizitaci
a) vymezení hranic farních obvodů,
b) každý kněz musí mít předem zajištěno místo a obročí,
c) rušení kněžských manželství zakázaných od roku 306 a prohlášených za neplatné r. 1123 prvním lateránským koncilem
(Přemyslovci chápali moc knížecího panovníka jako patrimonialní, to znamená jako nejvyšší moc vojenskou, finanční, zákonodárnou a správní, vycházející z představy "vlastnictví" českého státu rodem Přemyslovců)
1190 sepsán Bernardem z Pavie kodex kanonického práva kompilací dekretů papežů pod názvem Compilatio prima, který nahradil Decretum Magistri Gratiani (Graciánův dekret) z počátku 12. století (Gratián ho sestavil před rokem 1158, kdy zemřel)
1204 papež Inocenc III. potvrdil dědičný královský titul českých knížat Přemyslu Otakaru I.
1209 založen františkánský řád Sv. Františkem (potvrzen 1223)
1212 vydána Zlatá bula sicilská, potvrzující domácí volbu panovníka, potvrzující dědičný titul královský (z r. 1198), **právo investitury biskupů** a jednoty českého státu = uznání suverenity českého státu (**král je ten, kdo neuznává vyššího ve svých zemích**).
1215 4. lateránský koncil nařídil alespoň jednou do roka zpověď.

2. etapa od 13. do 14. století (1221 - 1419) - středověké křesťanství

Stát byl nejen ochráncem, ale i hlavním sponzorem církve, protože ji v souladu se svým hlubokým náboženským cítěním hmotně zabezpečoval. Církev nabyla rozsáhlý vlastní majetek a začala se osvobozovat od naprosté závislosti na státu (panovníkovi a urozených).

Od 12. století se u nás šířilo vedle domácího zemského práva v souvislosti s kolonizací země také používání různých práv německých (nejvíce právo magdeburské), zejména ve městech, které nahradily staré právo germánské. Vedle toho nabývalo na váze také právo

kanonické. **Král však zůstával vrchním vlastníkem církevního zboží** a nevzdal se práva ukládat mu zvláštní daně. Dlouho **se nerozlišovalo mezi vlastnictvím státním a panovníkovým**, tento rozdíl vniká do povědomí společnosti až po vymření domácího rodu Přemyslovců.

Na přelomu 12. a 13. století se pod vlivem konkordátu wormského (1122) a reformního hnutí papeže Alexandra III. (1159 - 1181), provádějícího usnesení 2. lateránského koncilu (1139), také v českých zemích začal měnit vlastnický vztah zakladatelů ke kostelům a farám. **Původní majitelé, kteří je na svých pozemcích postavili, se vzdávali vlastnického práva k nim a uznávali přeměnu svého vztahu k těmto stavbám za vztah patronátní.** Neobešlo se to bez urputného zápasu mezi pražskými biskupy a panovníkem za tiché podpory ze zahraničí. Definitivně se u nás **přechod na patronátní právo** prosadil začátkem 13. století.

Došlo k tomu po četných sporech ujednáním **historické dohody mezi panovníkem a církví, tj. mezi králem Přemyslem Otakarem I. a tehdejší pražským biskupem Ondřejem dne 2. července roku 1221** na rakouské hoře Schatzbergu, a to za účasti řady významných svědků, zejména rakouského vévody Leopolda, papežského legáta a řady dalších světských a církevních hodnostářů. **Od uzavření této úmluvy byly na našem území církevní stavby uznávány za vlastnictví církve a jejich dosavadní vlastníci se stali patrony těchto staveb.** Král si ovšem tento ústupek bohatě vynahradil tím, že uvaloval na církevní instituce vyšší daňové zatížení, než jaké musely platit světské instituce, a často na církev uvaloval i mimořádné daně, zejména v době nákladných válečných tažení. Tato historická dohoda mezi státem a církví se pak projevila i v zemských deskách založených o půl století později (ve II. polovině 13. století) za Přemysla Otakara II, do kterých se zapisoval průběh soudního řízení, soudní rozhodnutí a převody vlastnictví. Zemské desky byly veřejnými právními knihami. Zápis v nich byl dokladem vlastnictví. **V zemských deskách se už od počátku objevuje důsledně pouze církev jako vlastník svých nemovitostí s uvedením patronátních práv a povinností.**

S transformací vlastnictví kostelů a far na patronáty souvisel také postupný **zánik nároků patronů na důchod z církevních beneficí a právo jmenovat kněze přešlo z patronů na biskupa**, přičemž si patron zachoval právo prezentace.

Vymřením Přemyslovců v roce 1306 zeslábla moc panovníků a zesílila moc šlechty. Souběžně s rostoucím blahobytem obyvatel **se rozšiřovalo také pozemkové vlastnictví církve**, která získávala mnoho statků dary a odkazy věřících. Zároveň církev usilovala o posílení své duchovní nezávislosti na státu. Vrcholu dosáhlo bohatství církve za císaře Karla IV. Podle odhadu některých historiků **tehdy patřila církvi asi třetina veškeré půdy v Čechách.** Na další vývoj poměrů mělo silný vliv **narůstající sociální napětí mezi dobře finančně zabezpečenými kněžími a nezabezpečenými kněžími**, kteří žili často ve velké chudobě a nejistotě, zda se kdy domohou hmotně zabezpečeného postavení (ročně jich bývalo vysvěceno 130 - 140). Hmotně zabezpečeným duchovním byl vyčítán rozmařilý život. Také **závist zemanů, šlechty a měst vůči rozsahu církevního majetku** se ve společnosti stupňovala.

V důsledku vypuknutí schizmatu v církvi roku 1378 a nahromaděného sociálního napětí jak ve společnosti, tak uvnitř církve se stupňovala kritika negativních jevů v církvi ze strany různých nespokojenců a reformátorů, mezi nimiž nakonec zaujal vedoucí postavení Mistr Jan Hus. Po jeho odsouzení a upálení došlo v Praze roku 1419 k vypuknutí husitských bouří, které zachvátily celou zemi. Ty nakonec **připravily stát i církev o dosavadní bohatství** a připravily církev v Čechách o věřící i o jednotu. O jaké negativní jevy šlo? Byl to především velký rozsah církevního majetku (pražské arcibiskupství mělo 18 panství a bohaté byly i četné

kláštery, mezi nimiž byl nejbohatší cisterciácký řád), dále **papežský fiskalizmus**, tj. vybírání různých poplatků na vydržování papežského dvora a neblahé prodávání církevních beneficí jak domácím tak hlavně zahraničním zájemcům, což domácí obyvatelstvo těžce neslo.

Králové považovali církevní jmění za rezervu své vlastní moci, protože vyvažovalo bohatství a vliv šlechty a za bezpečný zdroj daní, které jim často šlechta odpírala platit. **Období velkého pozemkového vlastnictví církve však mělo i své světlé stránky, Církevním poddaným se vedlo lépe, lépe se s nimi zacházelo, církev lépe spravovala svůj majetek a zaváděla rychleji technické a pěstební vymoženosti své doby. Tím, že církev přišla v husitských bouřích o svůj majetek, podlomilo také mocenské postavení českých králů.**

1221 urovnán spor mezi králem Přemyslem Otakarem I. a biskupem pražským Ondřejem na hoře Schatzberg u Znojma, který se vedl o postavení duchovních a církevních poddaných a o statut církevního majetku dohodou, podle které:

- duchovní podléhají jen soudům církevním, i když jednou stranou sporu je osoba světská
  - poddaní na církevních statcích jsou vyňati z pravomoci kastelánů, menší přestupky soudí preláti, větší král nebo jeho dvorský sudí (imunita poddaných)
  - zakladatelé a dobrodinci biskupství, kostelů a klášterů, kteří se, až dosud, podle lenních zásad pokládali za vrchní vlastníky jejich statků a měli právo dosazovat biskupy, opaty, abatyše a faráře a brát z kostelů desátky jako z jiného soukromého jmění, se podle církevního práva vzdávají tohoto vlastnictví, vlastnictví přechází na církev a dosavadní vlastníci se stávají patrony
  - biskupy a opaty volí kapituly
  - faráře jmenuje biskup, ale přihlíží k názoru patrona
  - šlechtici a královští úředníci se svou čeledí se už nesmí bez dovolení ubytovávat v kláštorech (ztráta hospitace)
  - církevní poddaní jsou zproštěni zemských robot kromě těch, které jsou určeny k hájení země
- 1222 na naléhání papeže rozšířil král Přemysl Otakar I. v omezené podobě platnost dohody ze Schatzbergu z pražské diecéze i na ostatní diecéze, kláštery, kapituly a farnosti

1223 schválen řád františkánů

1231 papež odňal biskupům inkvizici a svěřil ji řádu dominikánů, zaveden trest smrti za kacířství

1234 vydán kodex kanonického práva pod názvem Dekretály Řehoře IX neboli Liber Extra, který nahradil kodex kanonického práva Compilatio prima z roku 1190

1245 1. lyonský koncil

1248 papež Inocenc IV. povolil slovanskou liturgii

1274 2. lyonský koncil formuloval nauku o očištění a svátostech

1309 přeneseno sídlo papeže z Říma do Avignonu (až do 1377)

1310 privilegium krále Jana Lucemburského Čechům a Moravanům omezilo absolutní moc královskou

1311 koncil viennský (1311 – 1312) zrušil řád templářů

1315 v Čechách se rozšířila sekta beghardů a beghardek a zavedena inkvizice

1322 císař Ludvík Bavor vydal zákon Licet iuris, podle kterého je císařská moc nezávislá na papežství

1322 poprvé použit výraz Corona regni Bohemiae (Čechy s Moravou, ostatní země jsou inkorporovány) a stát české koruny začíná vystupovat jako právnická osoba nezávislá na osobě panovníka a nadřazená jak králi, tak stavům (změna oproti dosavadnímu pojetí patrimoniálního státu)

- 1344 povýšeno pražské biskupství na arcibiskupství (30.4.), zřízena samostatná církevní provincie pro Čechy a Moravu (sufragáni Olomouc a Litomyšl) a zahájena gotická přestavba chrámu sv. Víta
- 1344 papež Kliment VI. přenesl na pražské arcibiskupy právo korunovat české krále, tím byla zrušena závislost českého státu na římské říši
- 1348 Karel IV. založil pražskou univerzitu jako církevní instituci, jejími kancléři byli pražští arcibiskupové
- 1356 zlatá bula Karla IV. (uznání vnitřní mezinárodní suverenity a nezávislosti českého státu)
- 1377 přeneseno sídlo papeže z Avignonu zpět do Říma (1309 – 1377)
- 1378 vznik papežského schizmatu (trvalo až do roku 1417)
- 1393 umučení sv. Jana Nepomuského
- 1395 král Václav IV. dal zabrat arcibiskupské statky Jana z Jenštejna
- 1409 vydání dekretu kutnohorského
- 1412 pražské bouře proti prodeji odpustků na financování křížové výpravy vzdoropapeže Jana XXIII proti králi Ladislavovi Neapolskému
- 1412 uvalení klatby na Mistra Jana Husa
- 1414 Mistr Jan Hus přišel do Kostnice
- 1414 Jakoubek ze Stříbra začal v Praze podávat pod obojí
- 1414 kostnický koncil (1414 – 1418) ukončil papežské schizma a odsoudil Mistra Jana Husa
- 1415 v Kostnici upálen Mistr Jan Hus, koncil zakázal přijímání pod obojí
- 1415 česká a moravská šlechta neuznává usnesení koncilu
- 1416 v Kostnici upálen Mistr Jeroným Pražský
- 1417 pražská univerzita prohlásila přijímání pod obojí za nutné pro spasení a Jana Husa za mučedníka
- 1417 ukončení papežského schizma

3. etapa od 15. do 17. století (1419 - 1618) - náboženské spory

Došlo k rozvrácení církevních struktur, rozchvácení a poničení církevního majetku v Čechách a částečně i na Moravě, ke vzniku husitství a protestantizmu. Stát řešil dilema, jak se má stavět ke katolické církvi, k utrakvistům a později k protestantům. Ochranná funkce státu nad katolickou církví zeslábla.

Husité formulovali programový základ husitského hnutí ve čtyřech artikulích pražských roku 1420, které zněly: svoboda kázání, přijímání pod obojí, odnětí majetku církvi a návrat k chudobě, veřejné trestání těžkých hříchů. Zde má svůj původ dnešní názor, že katolická církev má být chudá, aby byla věrohodná. **Nejde tedy o názor církve, která vždy zastávala názor, že majetek je sám o sobě nelišný, zatímco způsob nakládání s majetkem je mravním problémem.** Jde tedy o repliku husitského chápání poslání majetku v životě církve.

Za husitských válek, které trvaly 15 let, došlo k systematickému ničení klášterů a kostelů a šlechta spolu s městy rozchvátla většinu církevního majetku v Čechách (církve zde vlastnila asi třetinu půdy), zatímco na Moravě, která byla husitským hnutím méně dotčena, se majetkové poměry církve tak drasticky nezměnily, církev tam neměla také tolik majetku jako v Čechách. V Čechách zůstaly církvi jen ty majetky, které se nacházely v krajích, kde se udržela katolická šlechta a města. **Král Jiří z Poděbrad se pak v rámci zklidňování rozháraných poměrů v Čechách zasadil o vrácení jmění některým klášterům.** Pražské arcibiskupství přišlo prakticky o všechny statky. Arcibiskupství zůstalo zhruba 150 let neobsazené a první

arcibiskup po této dlouhé době musel žít z řádového jmění vlastního řádu. Také kláštery se jen těžce zotavovaly z úpadku a mnohé úplně zanikly. Nakonec král Ferdinand I. dal roku 1562 pražskému arcibiskupovi roční důchod 14 000 kop míšeňských grošů, aby přispěl k ekonomickému zotavení církve v Čechách.

První zprávy o rozsahu církevního majetku po husitských válkách máme až z roku 1575, kdy církev vlastnila v Čechách 5 % půdy (král 11 %) a na Moravě 18 % (král téměř nic). V Čechách žilo v té době jen asi 305 000 katolíků z 2 mil. obyvatel (15 %), zatímco na Moravě žilo asi 25 – 30 % katolíků z asi 1 mil. obyvatel.

V důsledku husitských bouří a válek bylo v českých zemích zbořeno několik set kostelů, zničeno nebo zpustošeno 170 klášterů, zničeny movité umělecké památky doby románské a gotické, zničeny klášterní a universitní knihovny, **církevní majetek přešel do rukou šlechty a některých měst** (např. Tábor). **Šlechta a města nabyla převahy nad králem**, Čechy byly zpustošeny a vylidněny (třetina lidí zahynula), což vedlo k silnému německému přistěhovalectví, státní správa byla rozvrácena a rovněž tak církevní správa, universita upadla do bezvýznamnosti a vzdělanost silně poklesla.

Charakter českého státu se podstatně změnil, vznikl stát stavovský. **Ve stavovském státě už není panovník výhradním držitelem státní moci. Stavové vůči němu vystupují jako mluvčí země a povolují králi vybírání daní.** Vyvíjí se právní pojem zemí koruny české, který respektuje král i zemské stavy. **Královské jmění se odděluje od jmění státního (komorního).**

1419 vzbuření Pražané zničili kartuziánský klášter na Smíchově, kartuziáni se utekli do sedleckého kláštera

1419 Pražané napadli arcibiskupské sídlo na Malé Straně

1419 Žižka zničil dominikánský a františkánský klášter v Plzni

1420 oficiálně formulovány a vyhlášeny čtyři artikuly pražské jako programový základ husitství:

1420 Žižka zničil

- minoritský klášter Benešov
- ženský premonstrátský klášter Chotěšov
- ženský premonstrátský klášter Louňovice
- benediktinský klášter Kladruby
- premonstrátský klášter Milevsko
- cisterciácký klášter Nepomuk
- cisterciácký klášter Zlatá Koruna

Orebité a hradečtí husité zničili

- cisterciácký klášter Mnichovo Hradiště
- cisterciácký klášter Svaté Pole

Žatečtí a lounští husité zničili

- benediktinský klášter Postoloprty

Pražané zničili

- četné pražské kláštery (Břevnov a další)
- cisterciácký klášter Zbraslav
- ženský cisterciácký klášter Sezemice u Pardubic
- benediktinský klášter Podlažice na Chrudimsku
- ženský premonstrátský klášter Doksany
- cisterciácký klášter Osek

1421 husité zničili chrám sv. Víta

1421 Čeští husité zničili 47 klášterů, mezi nimi:

- ženský benediktinský klášter klášter Teplice
- ženský premonstrátský klášter Doksany
- cisterciácký klášter Sedlec
- augustiniánský klášter Roudnice
- minoritský klášter Bechyně
- augustiniánský klášter Bělá pod Bezdězem
- benediktinský klášter Opatovice nad Labem
- benediktinský klášter Podlažice
- cisterciácký klášter Plasy
- cisterciácký klášter Skalice

Moravští husité zničili

- cisterciácký klášter Velehrad
- augustiniánský klášter Osvětimany

1423 husité zničili cisterciácký klášter Žďár nad Sázavou

1424 Žižka zničil dominikánský klášter Turnov

1425 zničen znovu klášter Zlatá Koruna (9 mnichů oběšeno)

1425 zničen spojeným vojskem Táborů, Sirotků a Pražanů premonstrátský klášter Louka u Znojma

1428 vpád husitů do Německa

1431 koncil basilejsko – ferrarsko – florentský (1431 – 1439), unie s Řeky 1439

1433 zástupci basilejského koncilu (1431 – 1437) dojednali v Basileji a Praze s umírněnými kališníky kompromisní dohodu, řešící narovnání mezi katolíky a kališníky, radikální křídlo (táboři a sirotci) je však odmítli

1434 bitva u Lipan, spojené vojsko umírněných kališníků a katolíků porazilo radikály, konec husitských válek

1436 český a moravský sněm v Jihlavě za přítomnosti císaře Zikmunda a plnomocníků basilejského církevního sněmu schválil kompaktáta:

- povolen kalich (podávání pod obojí způsobou)
- zakázáno připouštět k přijímání děti
- trestat smí jen vrchnost (duchovní a světská)
- svobodné hlásání slova Božího jen od kazatelů schopných a schválených
- duchovní mohou být správci církevního majetku

Zároveň **císař Zikmund (koncese Zikmundovy) souhlasil s tím, že**

- držitelům rozchvácených církevních a komorních statků je potvrzeno jejich užívání

- strany náboženské podrží kostely podle stavu k přijetí kompaktát

Papež Eugen IV. kompaktáta neschválil a Papež Pius II. je r. 1462 vypověděl s odůvodněním, že byla sjednána výjimečně a dočasně, aby se udržela jednota církve, což se stejně nezdařilo. V Čechách a na Moravě byl schválením kompaktát nastolen náboženský dualismus.

1453 pád Byzance

1485 na kutnohorském sněmu uzavřen náboženský mír (smlouva kutnohorská)

1512 5. lateránský koncil

1520 Luther provedl v Německu reformaci opírající se o 95 tezí z Wittenberka

1522 Havel Cahera, farář litoměřický, začal šířit Lutherovu víru v Čechách

1524 sjezd duchovenstva a stavů pod obojí přijal 20 článků o církevní správě, které odpovídaly luteránskému učení

- 1525 na únorovém sněmu stavů katolických a utrakvistických učiněn pokus o sjednocení umírněných utrakvistů s katolickou církví
- 1526 nástupem Habsburků na český trůn (Ferdinand I. zvolen českým králem 24. 10.) vzniká personální unie českého království a rakouských dědičných zemí pod vládou rodu Habsburků
- 1545 Pavel III. svolal tridentský koncil k provedení reformy církve (1545 - 1563)
- 1549 sjezd strany pod obojí se postavil proti sjednocovacím pokusům s katolickou církví
- 1555 v Německu uznána augsburský sněmem rovnoprávnost katolíků a luteránů a přijata zásada "Cuius regio, eius religio", podle níž mohli zeměpáni svobodně určovat vyznání ve svém teritoriu v zájmu ukončení náboženských válek
- 1556 Ferdinand I. povolal do Prahy jesuity, kteří otevřeli téhož roku v Praze v Klementinu v dosavadním dominikánském klášteře jezuitskou staroměstskou kolej a jezuitské gymnázium, jehož bezplatné studium hradil král a sponzoři, jesuité měli čelit postupující luteranizaci české země
- 1561 znovu obsazení pražského arcibiskupského stolce po 140 letech sedisvakance
- 1562 Ferdinand I. zlatou bulou z 26. 9. 1562 obnovil pražské arcibiskupství, dal pražskému arcibiskupovi nové sídlo na Hradčanech, plat 6 000 kop míšeňských grošů ročně a 8 000 kop na zbožné účely, který později Rudolf II. r. 1579 nahradil výnosy statků kláštera oseckého a světeckého, **Ferdinand zároveň slíbil sněmu, že se nový pražský arcibiskup nebude domáhat předhusitských statků.**
- 1564 papež Pius IV. bremem z 16. 4. 1564 povolil fakultativně přijímání pod obojí způsobou
- 1567 čeští stavové žádali Maxmiliána I., aby kompaktáta přestala být zemským zákonem, protože staroutrakvisté už téměř vymizeli, jelikož přešli k luteránům (novoutrakvisté) - na základě jejich žádosti byla kompaktáta vymazána ze zemských desek
- 1571 novoutrakvisté usilují o to, aby jim král povolil náboženskou svobodu podle vyznání augsburského, staroutrakvisté byli proti tomu
- 1575 na sněmu se shodli luteráni (novoutrakvisté) s českými bratry na společné tzv. české konfesi, císařovo (Maxmilián II.) ústní schválení české konfese luteránů a dovolení volit si defenzory k obraně náboženství, následkem toho si v Čechách upravovali náboženské poměry na jednotlivých panstvích jejich majitelé
- 1582 vyšlo úřední vydání kanonického práva Corpus Iuris Canonici, které vycházelo z usnesení Tridentského koncilu (1545 - 1563), které nahradilo Dekretály Řehoře IX. neboli Liber Extra z roku 1234
- 1599 Rudolf II. vyňal z kompetence české kanceláře (zemské vlády) církevní a náboženské záležitosti
- 1602 na statcích krále nařízeno, aby poddaní přestoupili na katolickou víru
- 1602 z královských měst na Moravě byli vypovězeni luteránští predikanti
- 1609 císař Rudolf II. vydal na základě české konfese z r. 1575 majestát, kterým zaručil luteránům a Jednotě bratrské založené r. 1467 zákonnou ochranu a právo stavět si kostely a hřbitovy nejen v královských městech, ale i na královských statcích (**protestanté považovali církevní statky za královské, zatímco církev a stát nikoliv, což se stalo předmětem rozhořčeného sporu, který vedl k Bílé hoře**) - na soukromých statcích platila víra pánova, dále nekatolickým stavům povolil volit defenzory a bez panovníkova souhlasu svolávat sjezdy
- 1617 opat broumovského benediktinského kláštera zakázal bohoslužby v protestantské svatyni v Broumově, vystavěné r. 1612 na klášterním panství na základě **rozhodnutí české (královské) kanceláře, že statky církevní nejsou statky královskými**

4. etapa od 17. do 18. století (1618 - 1740) - rekatolizace

Stát znovu přebral ochrannou funkci nad katolickou církví. Církev je postavena před problém znovubudování církevní struktury a získání širokých vrstev obyvatelstva, což se podařilo až tzv. novou zbožností, která vyústila v barokní pojetí zbožnosti, jež oživilo náboženské cítění a náboženský život.

Povstání českých stavů bylo potlačeno v bitvě na Bílé hoře. Konfiskace měly za následek obrovské majetkové přesuny a postupnou rekatolizaci Čech. Většina konfiskovaných statků se dostala do rukou důstojníků císařského vojska a šlechty, která podporovala císaře. **Církev požadovala vrácení rozchvácených předhusitských statků, ale císař jí nevyhověl.** Protože však na druhé straně viděl, že se církev bez podpory státu nevzpamatuje, něco málo přece jen dal. **Církev získala 3,5 % pobělohorských konfiskátů, z čehož připadalo 80 % na majetek, který jí patřil před husitskými válkami.** Náhradou za neuskutečňovanou restituci předhusitských majetků církve se stal závazek panovníka, že bude odvádět pražskému arcibiskupovi 15 krejcarů z každé bečky soli dovezené do Čech, aby měl arcibiskup prostředky na obnovu kostelů a far v Čechách.

Roku 1624 prohlásil císař Ferdinand II. katolické náboženství za jediné státem povolené v Čechách. Toto **výsadní právo panovníka určovat náboženské vyznání svých poddaných bylo zrušeno až roku 1849 Františkem Josefem I.**

Po třicetileté válce zbyl v Čechách jen 1 mil. obyvatel a došlo k přílivu německých kolonistů do pohraničí. Přišla doba barokní rekatolizační výstavby země. Toto období bylo velice tvůrčí a v zemi zavládl blahobyt. V barokní době vzniklo v Čechách 200 klášterů, z toho v Praze 40.

Habsburkové prováděli v tomto období politiku postupné centralizace moci. Podrobovali přitom postupně církev svým dynastickým zájmům, aby z ní nakonec učinili povolný nástroj státního absolutizmu a z biskupů a kněží státní úředníky. Již **roku 1641 vydal císař Ferdinand III. tzv. placetum regium, jímž vázal publikování papežských bul na předchozí královský souhlas** a tím vytvořil podmínky pro **izolování církve v habsburských zemích od Svatého stolce** a podřízení církve státním zájmům. Císař Karel VI. chápal svou moc jako officium supremi advocati et protectoris ecclesiae (úřad nejvyššího obhájce a ochránce církve).

1619 král Ferdinand II. nabídl českým stavům potvrzení všech svobod země, ale jeho list nebyl českými stavy přijat

1619 19.8. byl Ferdinand II. sesazen s českého trůnu a na jeho místo zvolen kalvín Fridrich Falcký, který dal svatovítskou katedrálu proměnit na kalvínskou modlitebnu

1620 Ferdinand II. zrušil Rudolfův majestát

1621 zákaz podávání pod obojí

1621 vypovězení kalvínští a českobratrští duchovní z Čech a čeští luteránští duchovní z Prahy a královských měst

1622 vypovězení německých luteránských duchovních z Čech

1622 zemský správce Karel Lichtenštejn odňal luteránům Karlovu universitu a odevzdal ji jesuitům

1622 zřízena zvláštní komise pro potrestání ostatních vzbouřenců

1622 generální pardon ostatním provinilcům (skrytá konfiskace, konfiskováno bylo celkem přes 3/4 země, provinilci vypovídáni ze země), císař z konfiskátů obdaroval své věrné

1623 vypovězení z Čech královským dekretem všichni nekatoličtí duchovní bez rozdílu konfese

- 1624 Ferdinand II. prohlásil patentem z 29. 4. pro Čechy a z 9. 4. pro Moravu katolické náboženství za jediné povolené
- 1624 Ferdinand II. vypověděl nekatolické duchovní z Čech
- 1624 zřízena královská reformační komise k rekatolizaci šlechty
- 1624 **Ferdinand II. vyňal z církevní pravomoci soudní pře o církevní statky**
- 1627 císařský protireformační patent nařídil české šlechtě, aby buď do 6 měsíců přestoupila ke katolické víře, nebo prodala své statky a opustila zemi (odešla asi čtvrtina šlechty a měšťanstva)
- 1627 obnovena pozastavená působnost českého zemského sněmu a byl do něj uveden arcibiskup a prelát jako nejpřednější stav
- 1627 založen klášter karmelitánů u sv. Havla na Starém Městě pražském
- 1628 císařský protireformační patent nařídil moravské šlechtě, aby buď do 6 měsíců přestoupila ke katolické víře nebo prodala své statky a opustila zemi
- 1628 obnovena pozastavená působnost moravského zemského sněmu
- 1628 vydáno "Obnovené zřízení zemské", které zavedlo absolutismus panovníka a prohlásilo katolické náboženství za jediné povolené v zemi, počet stavů rozmnožen o stav duchovní (arcibiskup a prelát) jako nejpřednější
- 1630 na základě úmluvy mezi císařem a papežem o solní pokladně se **arcibiskup pražský zavázal, že nebude žádat vrácení předhusitských církevních statků** a Ferdinand II. se za to zavázal odvádět arcibiskupovi 15 krejcarů z každé bečky soli dovezené do Čech (tzv. solní pokladna)
- 1641 Ferdinand III. vydává k **izolaci církve od papeže tzv. placetum regium, tj. zákaz publikování papežských bul bez královského svolení**
- 1648 konec třicetileté války westfálským mírem uzavřeným v Münsteru a **uspořádání náboženských poměrů ve Svaté říši římské ve smyslu nadřazenosti státu nad církví**, během 30leté války bylo v Čechách vypáleno 80 měst, vyhlazeno 853 vesnic a vypáleno 215 zámků, na Moravě 28 měst, 332 vesnic a 63 zámků, silně klesl počet obyvatelstva (Čechy měly jen 850.000 obyvatel), otevřel se prostor pro příliv německého obyvatelstva do Čech a na Moravu
- 1655 dekret císaře Leopolda I. proti nekatolické šlechtě na Moravě
- 1669 spory o patronátní práva přeneseny z působnosti církevních soudů do působnosti světských soudů
- 1679 císař Leopold I. vydal právní předpis Tractatus de iuribus incorporalibus, kterým se měly řídit světské soudy mimo jiné při sporech o patronátní práva
- 1689 anglický filosof John Locke vydal pojednání „O vládě“, že panovnická moc není z Boží milosti, ale ze smlouvy mezi panovníkem a národem, zdrojem moci je lid
- 1713 vydána "Pragmatická sankce" jako interní habsburský dynastický dědičný řád, schválená zemskými sněmy v letech 1720 – 1725 a říšským sněmem r. 1732 (nedělitelnost monarchie, dědí i dcery) dala habsburské monarchii právní základ
- 1721 procesy proti kacířům vyňaty z pravomoci církve a přeneseny na apelační soud v Praze
- 1723 **Karel VI. zakázal církvi získávat nemovitosti**
- 1735 opatření proti nekatolíkům byla zmírněna

5. etapa od 18. do 20. století (1740 - 1918) - státní dirigismus

Stát byl stále více centralizován. V tomto duchu dynastický absolutizmus a později osvícenství formovaly církve podle svých představ do nástroje státní moci a součásti státní administrativy. Osvícenství vyrůstalo z přeceňování rozumu a podceňování víry. Stát má podle josefinismu, místní odrůdy osvícenství, pečovat o blaho lidu. Vazba církve na papeže byla záměrně narušována. **Stát** reprezentovaný Habsbursko-lotrinskou dynastií **se stával poručníkem církve** a usiloval i o její vnitřní přeměnu v duchu liberálních idejí. Na konci tohoto období však stát v duchu osvícenství přestal mít zájem na výlučnosti katolického náboženství, povolil všem náboženskou svobodu, nesáhl však k odluce státu od církve po francouzském vzoru. Stát se formoval ke konci tohoto období stále více jako občanská společnost, i když **nedošlo k oddělení státu a církve**.

Ovlivňovat život státu i církve začal nový světový názor - osvícenství neboli racionalizmus, který už nechápal Boha jako bytost činně se účastnící dění ve světě za spolupráce věřících lidí, nýbrž jako bytost, která svět stvořila, ale dále se už o něj nestará, takže veškerou starost o běh světa musí převzít lidský rozum (ratio), zejména osvícený lidský rozum, kterým disponují společenské špičky. To vedlo k prudké změně názoru na roli církve ve společnosti. Církve přestala být považována za respektovanou duchovní mocnost zřízenou Bohem, ale za instituci plně podřízenou státní svrchovanosti a státním zájmům.

Marie Terezie začala centralizovat a byrokratizovat správu zemí, v nichž vládla, omezovat jejich státnost a historická práva. Zejména začala sjednocovat právní řád a odstraňovat partikulární právo. **Církve dala pod tuhý státní dozor, zejména správu diecézního a řádového jmění.** Papežské buly se nesměly zveřejňovat bez vládního souhlasu (placetum regium). Styk mezi duchovenstvem a římskou kurií byl povolen jen prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí. Úřady dávaly svolení ke vstupu do chudých řeholí. V tuzemsku byly zakázány poutě spojené s přenocováním. Byl omezen počet svátků a poutí. **Církevní nadace byly věnovány armádě a školství. Zádušní jmění bylo zatíženo kontribucí (zádušní půda byla zdaněna stejně jako půda panská).**

Josef II. ještě více zostril státní dohled nad církví. S odůvodněním, že většina církevního majetku vznikla z darů bývalých panovníků, **zavedl do josefínského státního práva ustanovení, že "církevní statky nepřestaly být statky státními".** Církevními orgánům ponechal jen řízení jejich hospodářského provozu pod státním dozorem tak, aby církevní statky byly spravovány a užívány přesně tak, jak si to přál panovník. Jeho nové placetum regium z roku 1781 odňalo papežům téměř všechnu moc nad církví na území jeho říše. Poté **provedl rozsáhlou sekularizaci církevního majetku.** Roku 1781 začal rušit všechny kláštery, které se nezabývaly vzděláváním, vědeckou činností, zdravotnictvím nebo charitativní činností. Rušil zejména kláštery kontemplativních řádů. **Majetek zrušených klášterů byl prodáván v dražbě a výtěžek šel do jím ustavených zemských náboženských fondů, později přeměněných v Náboženskou matici. Ty byly ve skutečnosti zemskými státními fondy spravovanými ve prospěch církve, a z nich byla financována výstavba venkovských kostelíků a far a dorovnávání platů kněží v chudých farnostech. Císař tyto fondy založil jako náhradu za zrušení desátků.**

V letech 1781 - 1787 zrušil takto císař Josef II. v Čechách celkem 71 mužských a ženských klášterů, na Moravě 38. zato bylo v Čechách zřízeno 250 nových farností.

Roku 1809 nařídil František II., aby církve vydala všechno zlato a stříbro z kostelů státu, aby tak získal další finance na svoje vleklé války. Církve tak přišla o velké množství

vzácných kalichů, monstrancí a jiných bohoslužebných předmětů, které vytvořilo zejména barokní umění.

Revoluce v roce 1848 osvobodila církve z nejužší formy státního dirigizmu a začalo se hledat vyváženější uspořádání vztahů mezi habsburskou říší a církví. **Konkordátem byla církev znovu uvedena do správy svého majetku a zbavena přísného státního dohledu.** Habsburský státní útvar si přitom vyhradil jistý vliv na církve, a to s ohledem na podporu, kterou stát církvi poskytoval. Po jednostranném zrušení konkordátu byl nově formulován vztah státu k církvi zákonem č. 50 ř.z. ze dne 7. 5. 1874, který převzala i Československá republika v roce 1918.

Církvi bylo obnoveno právo zakládat nadace, **byla zrušena státní kontrola nad hospodařením církve** a byly upraveny vnější právní poměry církve. **Kněží přestali být považováni za jistý druh státních úředníků**, stát si však ponechal rozhodující vliv na ustanovování nových biskupů.

Církve byla považována za prohabsburskou. Protože patronátní vztahy namnoze zanikaly a náboženský fond nestačil financovat platy kněží, vyvstal naléhavý problém ekonomického zabezpečení chodu církevních institucí. **Náboženský fond začal být dotován ze státních prostředků.** Obstarávání nových finančních zdrojů pro církve, zejména na stavbu nových kostelů, na placení zaměstnanců a na krytí dalších potřeb farností bylo řešeno uzákoněním tzv. kostelní konkurence. To znamenalo, že **všichni obyvatelé farnosti, kteří se hlásili k určitému náboženství, byli povinni přispívat formou kostelní přirážky k obecní dani na náboženské potřeby své farnosti.** Tuto povinnost měly i právnické osoby, sídlící ve farnosti. Pro chudé farnosti byl přijat tzv. kongruový zákon, který zavedl tzv. kongruu. To byl státní příspěvek k příjmům chudých duchovních na dorovnání jejich příjmů. Smyslem kongruí bylo vyrovnání sociálních rozdílů v příjmech kněží bohatších a chudších farností.

1742 zřízena dvorská a státní kancelář pro řízení monarchie

1748 dokončen první tereziánský katastr (evidence nemovitostí)

1748 Marie Terezie obnovila výnosy proti kacířům

1749 Marie Terezie zrušila stavovské vlády (české místodržitelství a moravskou stavovskou vládu)

1749 Marie Terezie vydala tzv. placetum regium, v němž podmiňovala vyhlašování papežských bul předchozím souhlasem dvora

1749 Marie Terezie zrušila českou a rakouskou dvorní kancelář a zřídila dvě českým zemím a rakouským zemím společně ústřední instance (direktorium „Spojená kancelář česká a rakouská“ pro společné řízení záležitostí politických a finančních a nejvyšší soudní úřad pro společné soudnictví zemí koruny české a zemí alpských

1754 sčítání obyvatelstva (Čechy 2,1 mil. obyv., s Moravou a Slezskem přes 3 mil. obyv.)

1762 obnovena česká a rakouská dvorní kancelář (obnovení samostatnosti českého státu)

1763 trevírský světící biskup Jan Mikuláš z Hontheimu vydal spis, který položil základy febronianismu, směru, který chtěl osvobodit biskupy od závislosti na papeži a tím podřídit více státní správě

1764 Marie Terezie obnovila výnosy proti kacířům

1767 odstraněn zločin kacířství

1768 císařovna Marie Terezie schválila tajné Kounicovy instrukce pro podřízení církve státu

1769 zřízeno na základě amortizačních zákonů církevní oddělení při česko-rakouské kanceláři k usměrňování činnosti církve (to **postavilo správu veškerého církevního majetku pod dozor státu, vázalo kupování nemovitostí duchovenstvem na státní**

souhlas, zakázalo kněžím posílat peníze do ciziny, omezilo církevní pravomoc ve věcech manželských ve prospěch státu, zrušilo právo azylu, omezilo zřizování nových klášterů, předalo zbožné nadace armádě, **podrobilo zádušní jmění kontribuci**, vydalo nové předpisy o teologickém studiu, zavedlo státní cenzuru teologických spisů, vydalo nové předpisy o vedení církevních matrik, omezilo počet církevních svátků, omezilo přijímání noviců do seminářů a klášterů apod.)

1773 papež Klement XIV zrušil jezuitský řád (u nás byl z majetku jezuitů vytvořen Studijní fond pro školské účely)

1776 zrušení útrpného práva

1777 důvěrným patentem byla zavedena zvýšená tolerance vůči nekatolíkům

1780 Josef II. zřídil dvorskou duchovní komisi k provedení reformy církve

1781 Josef II. v březnu zrušil závislost klášterů na zahraničí a řeholníky podřídil místním biskupům, bylo zakázáno volit za představené klášterů cizince

1781 Josef II. v květnu určil jednotlivým klášterům všech řádů a kongregací pevný počet členů, čímž omezil jejich růst, řeholníci cizího původu byli vyzváni, aby opustili zemi

1781 toleranční patent z 10. 10. povolil víru katolickou, luterskou, kalvínskou a pravoslavnou a emancipoval Židy, v oblasti kultu, církevní správy a školství zůstalo privilegované postavení katolické církve (katolická církev zůstala církví státní, nekatolické konfese byly jen trpěny)

1781 patent z 29. 11. 1781 zrušil všechny kláštery, které se nezabývaly vyučováním, vědeckou činností nebo humanitární činností (patent se týkal 738 klášterů z 2 000 původních klášterů v císařství, počet řeholníků byl tak snížen o 36 000 osob)

1781 vládní norma z 19. 12. 1781 na základě nového placetum regium Josefa II. definovala podřízenost církve státu (omezila styk biskupů s papežem a Římem, zrušila závislost klášterů na zahraničních kláštorech, zakázala jejich vzájemné styky, biskupům odňala výchovu kněžstva a svěřila ji státním seminářům, farní úřady byly dány pod pravomoc krajských úřadů)

1781 nařízeny rozsáhlé zásahy do liturgie (zkráceny bohoslužebné obřady, nařízeno odstranit z kostelů všechny zbytečné oltáře a obrazy, omezena procesí, snížen počet svátků na 27, všechny slavnosti posvěcení chrámu soustředěny na druhou neděli v říjnu, zakázány koledy, žehnání chlebů a svíček, nařízeno pohřbívání v pytlích místo v rakvích atd.)

1782 kabinetní list z 12. 1. na základě císařského patentu z 29. 11. 1781 nařídil rušení a sekularizaci "neužitečných" klášterů (v Čechách zaniklo do r. 1787 71 mužských a ženských klášterů)

1782 kabinetními listy Josefa II. z 27. 2. a 11. 3. byly zřízeny český a moravskoslezský Náboženský fond ke správě sekularizovaného klášterního jmění ve prospěch církve, z něho se financovala stavba nových far a kostelů (v Čechách zřízeno asi 250 nových farností)

1783 Josef II. nařídil uzavřít a zrušit všechny kaple, v nichž se nekonal veřejné bohoslužby

1783 Josef II. zrušil náboženská bratrstva a literátské sbory

1783 Josef II. nařídil zrušit biskupské semináře a zřídil tzv. generální semináře v jednotlivých zemích habsburské monarchie k zajištění výchovy státu oddaných kněží

1784 Josef II. odňal církevním soudům manželské pře

1785 vyměřen josefínský katastr (1785 – 1789)

1786 vydán občanský zákoník (první díl)

1786 církevní a bohoslužebné úkony se mají konat v obou zemských jazycích, poutě na vzdálená poutní místa byly zakázány

- 1787 přijetí ústavy USA s rozdělením moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní
- 1789 vypukla Velká francouzská revoluce, která zavedla politický liberalismus (občanská rovnost, porotní soudy, svoboda projevu, podíl zástupců lidu na moci zákonodárné)
- 1790 král Leopold II. zrušil generální semináře a vrátil řízení seminářů diecézním biskupům
- 1800 státní rozhodnutí, že patron se má účastnit správy kostelního jmění a jmění církevních ústavů
- 1803 **zrušeno postavení biskupů jako říšských knížat** ve svaté říši římské národa německého (zavedeno za Oty I Velikého 936 – 973)
- 1804 František II. svěřil církvi dozor nad národními školami
- 1809 **František II. nařídil církvi vydat všechno zlato a stříbro z kostelů** k financování vleklých válek
- 1811 vyhlášen 1. června Všeobecný občanský zákoník (platil do 1. 1. 1951), který zavedl jednotné občanství v zemích předlitavských
- 1835 dekretem dvorské kanceláře č. 71 z 20. 5. byla osvobozena od daně úřední sídla biskupů
- 1848 revoluce, zrušení poddanství a církevních desátků, oktrojovaná ústava Pillersdorfova z dubna zaručila svobodu vyznání
- 1849 František Josef I. vydal zákon, kterým církvi zaručoval svobodné řízení svých záležitostí včetně držení a správy ústavů pro kultové, školní a dobročinné účely a správu nadací patřících k těmto institucím
- 1849 František Josef I. patentem z 4. 3. o právech katolické církve stanovil, že se biskupové mohou obracet na papeže ve věcech duchovních bez souhlasu světských úřadů a volně spravovat své diecéze a zrušil ustanovení Ferdinanda II., že jediné dovolené náboženství v Čechách je římskokatolické
- 1850 oktrojovaná ústava **vrátila církvi právo samostatně spravovat svoje záležitosti**
- 1850 císařské nařízení č. 156/1850 ř. z. z 18. 4. k zajištění práv udělených katolické církvi patentem ze 4. března 1849 zrušilo placetum regium Josefa II. a vrátilo biskupům právo samostatně rozhodovat o vnitřních záležitostech církve
- 1850 ministerské nařízení č. 319/1850 ř.z. o katolických bohosloveckých učilištích a fakultách
- 1850 ministerské nařízení č. 320/1850 ř.z. o disciplinárním řízení proti katolickým duchovním
- 1855 **konkordát** vyhlášený císařským patentem č. 195/1855 ř.z. **zaručoval církvi právo volně nabývat a spravovat církevní majetek, avšak k jeho zcizení se požadoval souhlas papeže a panovníka (dualismus moci státní a církevní), jmění náboženského a studijního fondu bylo prohlášeno za vlastnictví církve s tím, že je bude jejím jménem spravovat stát** (konkordát platil až do roku 1874), obecné školství podřízeno církevnímu doзору, manželské pře podrobeny církevním soudům
- 1858 celostátní předpis o katolickém majetku nařízení č. 95/1858, že zřízení nového řeholního domu vyžaduje státní souhlas
- 1860 celostátní předpis o katolickém majetku nařízení č. 162/1860 o zcizování a zavazování církevního majetku podle konkordátu
- 1860 nařízení ministerstva spravedlnosti č. 175/1860 o zcizování a zavazování jmění katolických kostelů, obročí a duchovních ústavů
- 1862 **právní likvidace lenních vztahů** (manských a podmanských vztahů) zákonem č. 103/1862 ř.z. (fakticky byla likvidace provedena v letech 1867 - 1869)
- 1863 (1864) **český zemský předpis o katolickém majetku**
- 1866 mírem pražským končí vazba rakouských zemí na římskou říši národa německého

- 1866 zákon č. 155/1866 ř.z. ruší český nejvyšší lenní soud
- 1866 začala příprava na zaknihování zádušních (kostelních) a obročních (beneficiálních) jmění
- 1867 prosincová ústava vydaná císařským patentem č. 115/1867 ř.z. ustavila v § 2, že církev a náboženské společnosti mají právo se samostatně a svobodně spravovat, ale **jsou podřízené všeobecným státním zákonům, z čehož plynulo, že římskokatolická církev je korporací veřejného práva a smí nabývat jen majetek určitého druhu (pro kultovou činnost, vyučování a dobročinnost), že církevní majetek je pod státní ochranou vykovávanou finanční prokuraturou, pod státním dozorem a někdy podléhá státnímu schvalování** (ústava platila až do roku 1918)
- 1868 tzv. májové zákony podstatně zredukovaly platnost konkordátu z r. 1855; školský zákon odstranil závislost škol na církvi, školu vyhlásil za nadkonfesijní, **církev přišla o většinu svých škol**; zákon o manželském právu obnovil platnost občanského zákona z r. 1811 a vyňal otázky manželství z výlučné kompetence katolické církve
- 1868 zákon č. 49/1868 ř.z. upravil mezikonfesní poměry státních občanů a odstranil nerovnoprávné postavení nekatolíků v občanském životě, manželství se už neřídilo kanonickým, ale státním právem
- 1869 zahájen I. vatikánský koncil (1869 – 1870)
- 1869 zrušení lenních svazků
- 1870 jednostranné **zrušení konkordátu** z r. 1855 rakouskou vládou
- 1871 zákon o pozemkových knihách č. 95/1871 ř.z., kam se začalo zapisovat obroční a zádušní jmění a fondové jmění (**zapisování církevního majetku trvalo asi 10 let**)
- 1871 obsazen církevní stát (756 – 1871) Itálií, ale Itálie uznávala i nadále svrchovanost papeže nad Vatikánem a Lateránem a přiznala mu stálý roční důchod
- 1874 zákon č. 50/1874 ř.z. upravil tzv. vnější poměry církve, tj. vztah státu a církve tak, že se **církev znovu dostala pod přísný státní dohled, zejména ve správě svého majetku, církev je znovu zcela závislá na státních úřadech**, čímž byl výslovně zrušen patent č. 195/1855, vyhlášený k realizaci konkordátu s papežem, což bylo v souladu s jednostranným zrušením konkordátu r. 1870
- 1874 zákon č. 51/1874 ř.z. o vyměřování příspěvků náboženskému fondu na úhradu potřeb katolické církve
- 1874 zákon č. 68/1874 ř.z. upravil zákonné uznávání církví a náboženských společností (platil na území ČR až do roku 1949)
- 1878 nařízení ministerstva kultu č. 5/1878 ř.z., že záležitosti katolických farních osad obstarávají jako dosud zastupitelstva místních obcí (příspěvky na církev)
- 1879 nařízení ministerstva kultu, č. 55/1879 ř.z., že zemský úřad může snížit příspěvek náboženskému fondu v případě církevní stavby
- 1885 prozatímní ustanovení č. 47/1885 ř.z. o dotaci katolického duchovenstva z náboženského fondu (zavedení kongruy = nejnižšího příjmu přiměřeného jeho stavu)
- 1886 nařízení č. 17/1886 ř.z., že řád maltézských rytířů potřebuje státní souhlas k majetkovým převodům
- 1890 nařízení č. 7/1890 ř.z. o zvýšení kongruy
- 1890 nařízení č. 65/1890 ř.z. o zvýšení kongruy pomocných duchovních
- 1892 nařízení č. 110/1892 ř.z. o příspěvcích náboženskému fondu v letech 1891 - 1900
- 1894 nařízení č. 15/1894 ř.z. o zlepšení příjmů dignitářů a kanovníků
- 1894 nařízení č. 16/1894 ř.z. o zlepšení kongruy exponovaných pomocných duchovních

- 1895 zákon č. 7/1895 ř.z. o doplnění zákona č. 50/1874 ř.z. o nahrazování potřeb katolických farních obcí
- 1898 nařízení veškerého ministerstva č. 41/1898 ř.z. o služební instrukci pro finanční prokuratury (právní zastupování státu vzhledem ke jmění státnímu a jemu na roveň postavenému)
- 1898 zákon č. 176/1898 ř.z. o dotaci katolického duchovenstva v duchovní správě (kongrua)
- 1898 nařízení ministra věcí duchovních a vyučování a ministra financí č. 205/1898 ř.z. k provedení zákona č. 176/1898 ř.z.
- 1902 zákon č. 48/1902 ř.z. o výslužném katolických správců duchovních při všeobecně užitečných ústavech a kněžských úředníků při katolických ordinariátech, konsistořích a při biskupských seminářích
- 1905 nařízení č. 22/1905 ř.z. o příspěvcích náboženskému fondu na léta 1901 – 1910
- 1907 zavedeno všeobecné, rovné, stejné a přímé hlasovací právo
- 1907 zákon č. 56/1907 ř.z. o zvýšení nejmenšího příjmu a výslužného katolických správců duchovních podle jejich služebního času
- 1913 nařízení č. 161/1913 ř.z. o příspěvcích náboženskému fondu v desetiletí 1911 až 1920
- 1917 nařízení č. 453/1917 ř.z. o poskytnutí příspěvku katolickému duchovenstvu z podnětu mimořádných, válkou způsobených poměrů
- 1917 v květnu vyhlášen papežem Řehořem XIII. kodex kanonického práva Codex Iuris Canonici, který nahradil dosud platný Corpus Iuris Canonici z roku 1582
- 1918 zákon č. 115/1918 ř.z. o zvýšení nejnižšího příjmu (kongruy) a odpočinkových platů katolických duchovních správců jakž i nejnižšího příjmu hodnostářů a kanovníků v metropolitních, katedrálních a konkatedrálních kapitol katolické církve latinského, řeckého a arménského ritu

Z Konkordátu:

V čl. IV. c - **zřizovati menší obročí, a - po dorozumění s J.c.k. Veličenstvem zejména ohledně náležitého poukazu příjmu - zakládati fary, je dělití nebo spojovati.**

čl. XXVI. - *Vybavení far, které nemají dostatečné kongruy podle poměrů doby a místa, bude rozmnoženo, jakmile to bude možno, a bude postaráno o katolické fary východního ritu týmž způsobem, jako o fary ritu latinského. Toto nevztahuje se však žádným způsobem na fary, které podléhají řádně nabytému církevnímu nebo světskému patronátu; neboť při těchto má nésti břemeno příslušný patron. Jestliže patroni neplní zcela závazky uložené jim zákonem církevním a jmenovitě, dostává-li farář svůj plat z náboženského fondu, bude učiněno opatření s ohledem na všecko, čeho dlužno dbáti podle stavu věci.*

čl. XXVII. - **Ježto právo na užívání církevního majetku vychází z církevního ustanovení, budou moci všichni, kdož na jakékoli obročí ať vyšší nebo nižší jmenování nebo navrzení byli, převzítí správu dočasných, k obročím těm náležejících statků nikterak jinak, než na základě církevního ustanovení. Mimo to budou při uchopení se držby katedrálního chrámu a majetku s ním spojeného zachováána ustanovení církevního práva a jmenovitě ustanovení římského pontifikálu a ceremonialu a odstraněny vsehchny jim odporující zvyky a obyčeje**

čl. XXIX. - **Církev bude oprávněna nabývati volně nových majetků jakýmkoli zákonným způsobem a zůstane její vlastnictví nedotčeno ohledně toho všeho, co nyní má, nebo budoucně nabude. Nebudou tedy bez zmocnění Svaté Stolice ani starší ani novější církevní nadace rušeny nebo spojovány, ovšem bez újmy těch zmocnění, která propůjčil biskupům koncil tridentský.**

čl. XXX. - **Správa církevních majetků bude vedena těmi, jimž přísluší podle církevních zákonů.** Vzhledem k podpoře však, kterou J. V. milostivě poskytuje a bude poskytovat k úhradě církevních potřeb z prostředků veřejných, **nemají být tyto majetky ani zcizeny ani značným břemenem zatíženy**, aniž by k tomu dali svolení právě tak Svatá Stolica, jako J. V. císař nebo ti, kteří jím k tomu byli zmocněni.

čl. XXXI. - **Majetky, z nichž pozůstává náboženský a studijní fond, jsou podle svého původu vlastnictvím církve a budou jménem církve spravovány, při čemž budou biskupové vykonávat jim příslušející dozor** podle ustanovení, o nichž dohodne se Svatá Stolica s J. císařským Veličenstvem. Příjmy náboženského fondu budou vydávány do té doby, až tento fond dohodou mezi papežskou stolicí a císařskou vládou bude rozdělen, na trvalá a církevní zařízení, pro bohoslužbu, církevní stavby, semináře a vše, co týče se církevní správy. K úhradě schodku bude J. V. milostivě přispívati posavadním způsobem i budoucně; ano, dovolí-li toho časové poměry, bude i větší podpora poskytována. Stejným způsobem bude příjem studijního fondu užit výlučně na katolické školství a podle zbožné vůle zakladatele.

čl. XXXII. - **Výnos uprázdněných obročí připadne, pokud to posud bylo zvykem, náboženskému fondu, a Jeho Veličenstvo přikáže z vlastního popudu tomuto fondu příjem z uprázdněných biskupství a světských opatství v Uhrách a zemích dříve k nim náležejících, kteréžto příjmy pokojně drželi Nejvyšší předchůdci v království Uherském po dlouhou řadu století.** V části říše, kde není žádný náboženský fond, bude ustanovena pro každý církevní obvod smíšená komise, a bude tato komise spravovati majetky biskupství, jakož i všechna obročí po dobu uprázdnění podle ustanovení, o nichž se dorozumí Svatý Otec a Jeho Veličenstvo.

čl. XXXIII. - **Ježto v době prošlých převratů na mnohých místech rakouského území byl církevní desátek zrušen zákonem státním, a vzhledem k zvláštním okolnostem není možné plnění desátku v celém císařství obnoviti, dovoluje a ustanovuje Jeho Svatost na žádost Jeho Veličenstva a z ohledu na veřejný pokoj, který pro náboženství má největší důležitost, aby - bez újmy práva vymáhati desátek tam, kde skutečně existuje - na ostatních místech za jmenovaný desátek a jako náhrada za něj poukázány byly císařskou vládou požitky z nemovitostí nebo zajištěné na dluhu státním, a vypláceny byly všem a každému, kdož měli právo desátku se dožadovati.** Zároveň prohlašuje Jeho Veličenstvo, že tyto požitky, právě tak, jako byly poukázány, z titulu úplatného a s týmiž právy, jako desátky, na jichž místo nastupují, právem mají být přijaty a drženy.

Nařízení vydaná od ministerium práv a od vrchního velitelství nad armádou dne 13. července 1860, č. 37 ř. z. o tom, čeho komu potřebí, aby se prodej a zavazení majetnosti katolických kostelů, prebend a duchovních ústavů do knih veřejných vložiti mohlo.

V článku XXX. konkordátu, vyhlášeného nejvyšším patentem, daným dne 5. listopadu 1855, zákonníka říšského č. 195, nařízeno jest, že **není dovoleno, církevních statků ani prodávati ani jich znamenitým břemenem svazovati, prvé než k tomu povolení dá Svatá stolice i jeho veličenstvo císař pán, aneb ti, jež Stolicí svatě a jeho veličenství k tomu zmocniti se vidí;** taktéž není dovoleno majetnosti prebend a chrámů Páně ani ne velkými břemeny zavazovati, leč když se šetří toho, co o tom předepsáno, pročez každý prodej a každá zavazení statků církevních, když se učiní, aniž se vyplnilo, co v příčině toho zákonem vyměřeno, neplatné jest; za kteroužto příčinu se právní jednání toho způsobu do knih veřejných, jimiž věcných práv k věcem nemovitým nabyti lze, vložiti mohou jen tehda, když se všeho šetří, co zákonem předepsáno, a když se mimo to předloží výslovné potvrzení politického řízení zemského, že se dosti učinilo předpisům zvláštním, v příčině prodeje neb zavazování statků církevních vydaným...

Výnosem min. kultu č. 3251 z. 15.4.1861 se rozšířila platnost předpisu č. 162/1860 ř.z. i na jmění klášterní

Výnos min. kultu a vyučování ze dne 18. VII. 1890 č. 13.633.

Podle tohoto výnosu není předpisů, které by mluvily pro povinnost (resp. účelnost) vyžádání církevního souhlasu k prodeji pozemků náležejících náboženskému fondu.

Je tedy zřejmé, že v 19. století došlo k oddělení čistě církevního majetku (dále spravovaného podle vnitřních majetkových pravidel církve) a majetku, dotací a příspěvků pořízených z Náboženského fondu (zde bylo třeba dohody státních úřadů a církve).

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z3.htm>

6. etapa od 20. do 21. století (1918 do 2004) - sekularizace

Československý stát s ohledem na Slovensko nesahá k odluce, ale rozsáhle sekularizuje církevní majetek, vrcholu dosahuje sekularizace za vlády komunistů (1948 – 1989), kteří odebrali církvi veškerý produktivní majetek, aby byla finančně téměř zcela závislá na státu. Současně jí znemožnili plnit její sociální funkci ve společnosti zabavením všech zdravotnických a sociálních zařízení. Církev se postupně stává menšinou, která žije v diaspoře. Pokusy vyřešit novým způsobem financování církve nezávisle na státu jsou až dosud neúspěšné.

V roce 1918 vznikla na troskách habsburské monarchie Československá republika. Ta kvůli právní kontinuitě převzala rakouské církevní zákonodárství včetně zákona o vztahu státu a církve. Poprvé v našich dějinách se na našem území církve dostala do situace, kdy státu na církvi v podstatě nezáleželo a nepovažoval ji už za duchovní základ národní identity, Formálně právně majetek katolické církve i nadále požíval stejné právní ochrany jako jiná obecně užitečná nadání, jak pravil zákon. **Církev byla i nadále uznávána za veřejně prospěšnou organizaci.** To nebránilo státu omezit rozsah církevního majetku, údajně v zájmu chudých vrstev zemědělského obyvatelstva, ale také v zájmu politických stran získat voličské hlasy. Na začátku své existence provedla československá republika velkou pozemkovou reformu, jejímž politickým cílem bylo odejmout část velkostatků velkým pozemkovým vlastníkům a rozdělit takto získanou půdu bezzemkům. Tato **pozemková reforma odňala zákonem č. 215/1919 sb. velkým pozemkovým vlastníkům celkem 2 358 204 ha půdy, z toho 31,5 % zemědělské půdy a 68,5 % lesní půdy. Záboru podle tohoto zákona podléhalo 234 119 ha církevní půdy.**

Stát část této záboru podléhající půdy skutečně zkonfiskoval a převedl novým nabyvatelům, ale u části půdy odložil provedení záboru na pozdější dobu. To vedlo k nejasnosti, kdo je vlastně vlastníkem té půdy, která podléhala odloženému záboru. Byl to stát nebo původní vlastník? Tuto nejasnost vyřešil **Nejvyšší správní soud dne 14. 4. 1927 usnesením, že zábohem nepřešlo vlastnické právo na stát.** Církev stejně jako ostatní velcí vlastníci půdy proto i nadále hospodařila na těchto záboru podléhajících pozemcích. Kromě toho část zamýšleného záboru z něj byla vyňata. **Skutečně bylo na nové vlastníky převedeno 36 975 ha církevní půdy.**

Roku 1926 byl upraven kongruový zákon tak, že přiznával platy duchovním za některé veřejné služby, zejména za vedení matrik.

V roce 1928 byl mezi Československem a Svatým stolcem uzavřen Modus vivendi, kterým byly upraveny vztahy mezi katolickou církví a Československem, avšak prezident republiky jej

odmítl podepsat. **Modus vivendi ve věci církevního majetku stanovil zásadu, že vnučená státní správa církevních statků je prozatímní až do dohody, která bude mezi oběma stranami uzavřena.** Církev se také zavázala, že upraví hranice diecézí do souladu se státními hranicemi. Zánik Československa však zavinil, že k uzavření příslušné zamýšlené dohody už nedošlo

Během nacistické okupace byly některé církevní nemovitosti v odtrženém pohraničí zkonfiskovány a tento majetek byl v pozemkových knihách převeden na Velkoněmeckou říši.

Tyto neprávem a násilně zkonfiskované církevní majetky měly připadnout zpět církvi **dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. o vracení majetku.** V praxi se však s vracením otálelo tak dlouho, až k němu v důsledku února 1948 vůbec nedošlo.

V roce 1945 se obnovená Československá republika ocitla pod silným vlivem komunistické ideologie. Ta prosadila jak znárodnění průmyslu tak **revizi první pozemkové reformy. Cílem revize bylo zestátnit všechny zemědělské a lesní celky větší než 50 ha. Revize první pozemkové reformy byla uzákoněna zákonem č. 142/1947 Sb., který přijalo Ústavodárné národní shromáždění dne 11. července 1947. Způsob realizace byl stanoven vládním nařízením č. 194/1947 Sb. ze dne 12. listopadu 1947** o soupisu pozemkového majetku pro revizi první pozemkové reformy a o jejím vyznačení v pozemkových knihách. K soupisu došlo v době od listopadu 1947 do února 1948. Vlastní převzetí začalo v březnu 1948 převzetím majetků olomouckého arcibiskupství, které byly největší, a skončilo koncem roku 1950.

Výměra církevních pozemků přihlášených k revizi první pozemkové reformy činila 77 207 ha v Čechách a 100 571 ha na Moravě, dohromady 177 778 ha v českých zemích. Na Slovensku bylo přihlášeno k revizi 97 108 ha. V celém Československu bylo přihlášeno k revizi první pozemkové reformy 274 886 ha. Z toho mělo být církevním vlastníkům ponecháno 5 203 ha podle §§ 11 a 20 zákona. Zábor se měl tedy týkat 269 683 ha veškeré půdy (zemědělské i lesní).

Ihned po převzetí moci v únoru 1948 však komunisté přikročili k provedení další a tentokrát radikální pozemkové reformy vydáním **zákona č. 46/1948 Sb.,** kterým odňali církvi i ostatním větším vlastníkům pozemky i pod 50 ha. Církev tak přišla o dalších cca 80 000 ha drobných zejména farních pozemků roztroušených takřka po všech obcích, **z jejichž výnosu byli podporováni venkovští duchovní a opravovány venkovské kostely (bylo to tzv. kostelní, zádušní a benefiční jmění).** Stalo se tak v době, kdy revize první pozemkové reformy byla v běhu a nebyla ještě zcela dokončena. Nová pozemková reforma ovlivnila i průběh revize první pozemkové reformy tím, že **se přestalo tak přísně dbát na protokoly o převzetí, z nichž mnohé už nebyly buďto vyhotoveny nebo archivovány.** Zdálo se, že už na formálních náležitostech tolik nezáleží. Zákon o nové pozemkové reformě sice připouštěl, aby církvi byly ponechány farní zahrady do 2 ha, ale v praxi byly i ty zmenšovány na minimální velikost. Oběma zákony o pozemkových reformách přišla církev o všechny pozemky, které jí k zabezpečení výživy duchovních a k zajišťování oprav kostelů, far a klášterů věnovali věřící během uplynulých deseti staletí jejího působení v naší zemi. **Oba tyto zákony stanovily, že má dojít k finanční náhradě za vyvlastněný pozemkový majetek (zákon č. 142/1947 Sb v § 7 a zákon č. 46/1948 v § 9), k tomu však již nikdy nedošlo.** Stát tak porušil **flagrantním způsobem v civilizované společnosti respektované pravidlo, že za každé vyvlastnění musí být poskytnuta přiměřená náhrada** a zmocnil se majetku nahromaděného generacemi věřících pro církev k jejímu hmotnému zabezpečení zadarmo.

Protože **tím byla církev zcela zbavena své ekonomické základny, která už i tak po reformách Josefa II. a po pozemkové reformě provedené za první republiky byla**

nedostatečná a protože církev byla od roku 1948 zcela odkázána na státní pomoc, jelikož kněží neměli být z čeho živi a nebylo za co opravovat kostely a fary, přijal stát ihned **zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem**. Jím se zavázal hradit osobní požitky duchovních, jejich cestovní, stěhovací a jiné výlohy, sociální dávky a věcné náklady církve. Zároveň si vyhradil dozírat na církevní majetek a udělovat duchovním státní souhlas k výkonu duchovenské služby a zřídil za tím účelem Státní úřad pro věci církevní. Kromě toho, že stát zabral veškerý církevní majetek, který byl určený k financování duchovenstva, k údržbě církevních staveb a k financování charitativní činnosti církve, **zrušil zákonem č. 218/1949 Sb. také systém patronátů, které byly od nejstarších dob významnou složkou financování údržby a oprav kostelních staveb tím, že všechny patronáty převedl na sebe** a ihned přestal takto vzniklou funkci jakéhosi generálního patrona církevních staveb plnit. Částečně pak stát nahradil tento patronátní systém pozdějším zavedením systému památkové péče, která však plnila tuto funkci záchrany kulturního dědictví jen velmi nedostatečně.

Církevní školy byly zestátněny zákonem č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství. Tento zákon nestanovil náhradu za zestátněné majetky, naopak v § 83 výslovně uvedl, že vlastníkům nepřisluší náhrada za omezení jejich práv. **Zákonem č. 125/1948 Sb. byly znárodněny bez náhrady lázně včetně těch, které patřily církvi. Zákonem č. 185/1948 Sb. o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní péče a léčebné péče byly zestátněny léčebné a ošetrovací ústavy**, za které měla být poskytnuta podle § 6 náhrada ve výši obecné ceny tohoto majetku, ta však nebyla nikdy poskytnuta. Ústavy sociální péče, které vlastnila církev, byly převedeny na stát vládním nařízením, ačkoliv se má tak stát pouze zákonem. Stejně byly bez vyplacení nebo poskytnutí náhrady nebo náhradních pozemků **zabírány budovy a pozemky pro zřízení vojenských újezdů zákonem č. 169/1949 Sb. o vojenských újezdech**. V rozporu s mezinárodním právem i ústavou bylo také **vyvlastnění církevních nemovitostí na pražském hradu**, které nebylo provedeno zákonem, nýbrž pouhou **vyhláškou Ústředního národního výboru hlavního města Prahy ze dne 3. 8. 1955. Tím přišla církev o chrám sv. Víta, kanovnické domy a další nemovitosti**.

Tím však zdrcující útok na církev neskončil. ve dnech 13. a 14. dubna 1950 bylo naráz internováno všech 2 200 řeholníků a během července až října téhož roku bylo internováno také všech 10 000 řeholnic. **Stát se tímto násilným aktem zmocnil asi 850 klášterních objektů**. Protože však tento čin nebyl na rozdíl od zaboru zemědělské a lesní půdy podložen zákonem, **uznávala prokuratura, že tyto objekty i nadále patří církvi**. V rozporu s tímto právním uznáváním církevního vlastnictví klášterů se však v praxi postupovalo tak, že **správce těchto objektů byla ustanovena Náboženská matice, která je obratem "darovala" nejrůznějším státním socialistickým organizacím**. V některých případech různé státní orgány jednoduše oznámily internovaným řeholním představeným, že jejich řád má darovat státu ten či onen objekt. Tyto vynucené darovací smlouvy se vyskytovaly hlavně na začátku padesátých let, avšak jeden takový případ je doložen ještě z roku 1986.

Církev se všemi těmito opatřeními dostala pod plnou kontrolu státu. Stát uděloval kněžím prostřednictvím nově zřízené funkce církevních tajemníků souhlas k výkonu kněžské služby a dával jim tak nízké platy, že bylo hrdinstvím z nich žít. Církvi zůstaly ve vlastnictví jen kostely, fary a farní zahrady. Církev byla zatlačena do kostelů, na veřejnosti nemohla působit. Církevní spolky byly zrušeny. Pokusy vychovávat mládež ve víře byly sledovány a potlačovány. Zřízením organizace vlasteneckých kněží se stát pokusil infiltrovat řady kněží ovlivňováním slabších jedinců.

Když došlo k převratu v listopadu roku 1989, byla pozice církve u veřejnosti vnímána se značnými sympatiemi. Všeobecně se očekávalo, že církev začne hrát ve společnosti významnou úlohu jako nositelka nejvyšších duchovních, mravních a kulturních ideálů. Protiútok však na sebe nenechal dlouho čekat. Bylo k němu využito právě otevřené otázky financování církve v postkomunistickém demokratickém systému vlády. Debata v parlamentu o vrácení církevního majetku narazila na prudký odpor levicových a liberálních politických sil, které si přály, aby církev zůstala bez majetku a na státu ekonomicky závislá, protože si od takového stavu slibovaly oslabení vlivu církve na společnost. Ukázalo se, že vymanění církve ze státní ekonomické kazajky si vlastně přejí jen křesťané, a to ještě ne všichni, a jejich politická síla v parlamentu byla slabá. Rozhodl postoj slovenské HZDS, která si chtěla v budoucnu připsat sama zásluhu o vrácení církevního majetku na Slovensku církvi a která proto hlasovala proti vrácení církevního majetku. To rozhodlo nadlouho, že majetek nebyl církvi vrácen. Za mediálního zpochybnování oprávněnosti a potřebnosti vrácení církevního majetku učinil parlament **nápravu alespoň ve věci státního dozoru nad církví a ve věci navrácení základních klášterních budov řeholním řádům**, kde byla křivda spáchaná na církvi nejkřiklavější. V roce 1990 byla nejprve zrušena zákonem č. 16/1990 Sb. nejvíce diskriminující ustanovení o státním dohledu nad církví, zejména udělování státních souhlasů k výkonu duchovenské služby. Pak byly **přijaty dva zákony, které vrátily řeholním společenstvím jejich nejdůležitější kláštery**, aby mohla obnovit svou násilně přerušenu činnost. Byly to zákony č. 298/1990 Sb. a č. 338/1991 Sb. Prvním zákonem bylo vráceno v ČR 57 klášterů, druhým zákonem 113 klášterů. **Celkem bylo vráceno v ČR 86 mužských klášterů a 84 ženských klášterů. Hospodářské zázemí klášterům vráceno nebylo, pouze nejnütnější příslušenství, jako byla nádvoří, zahrady apod. Ke třetí vlně vrácení klášterů, která byla původně očekávána, však již nedošlo.**

V roce 1991 došlo také k novému uspořádání vztahu státu a církví a náboženských společností přijetím zákona č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Tento zákon jim poskytl naprostou vnitřní svobodu uspořádat své vnitřní poměry podle vlastního uvážení. Vymezil také jejich práva a uložil jim povinnost registrovat se u státu včetně povinnosti evidovat u státu všechny odvozené církevní útvary a instituce s vlastní právní subjektivitou.

Zůstaly však i nadále otevřené dva velké problémy. Jeden z nich bylo vrácení budov diecézím a druhý byla nedořešená otázka finanční náhrady nebo vrácení zemědělské a lesní půdy. Český stát učinil jen nepatrný krok vpřed oproti zaniklému Československu a to ve věci vrácení budov. Pokud jde o vrácení budov, **církev vlastnila podle průzkumů prováděných po roce 1989 před únorem 1948 celkem 6476 budov a staveb** různé kvality a hodnoty od význačných budov jako jsou zámky až po zpevněné plochy, skleníky, stoly a kůlny. Stát projevil ochotu vládním usnesením č. 211/1997 některé budovy a stavby vrátit. Církev z nich proto vytipovala 2665 nemovitostí, o jejichž vrácení projevila zájem, protože by mohly být využity k dalšímu rozvoji církevních aktivit. Když se ale ukázalo, že je tento požadavek považován ze strany vlády za neúměrně veliký, zredukovala církev své požadavky jen na 710 nemovitostí. Z nich vláda Václava Klause přijala k dalším úvahám o vrácení 232 nemovitostí s tím, že jednotlivé požadavky budou individuálně posuzovány.

Těchto 232 budov bylo rozděleno vládou do tří kategorií:

1. ty, které mohou být bez problémů vydány
2. ty, jejichž vydání je z nějakého důvodu sporné
3. ty, jejichž vydání není pro státní správu žádoucí.

Vláda souhlasila, aby z budov první kategorie byly vráceny ty, které splňují podmínky vyhlášky č. 119/1998 Sb. nebo zákona č. 92/1991 Sb. Podmínkou faktického vydání budovy církvi měl být souhlas držitele, kterým byl buďto stát nebo jím financovaná rozpočtová a příspěvková organizace. Kromě toho každý případ návrhu na vydání budovy musel být ještě individuálně projednán a schválen vládou. Stát se tím jistil, aby vrácením budov nevznikly pro stát dodatečné finanční požadavky, například na výstavbu nové budovy apod. Vláda tím podle svého názoru neporušila rozsudek Nejvyššího soudu č. 404/1996 ze dne 29. 5. 1997 o tom, že restituce církevního majetku vyžaduje zákon podobně jako tomu bylo u řádivých budov vydáním speciálních zákonů č. 298/1990 Sb. a č. 338/1991 Sb., protože se k zamýšlenému vydání měly použít obecně platné předpisy.

Tošovského vláda respektovala rozhodnutí Klausovy vlády a pokračovala ve zkoumání několika případů přicházejících v úvahu, avšak sociálně demokratická Zemanova vláda se rozhodla toto zkoumání zastavit a budovy nevydávat. Ne všechny nemovitosti určené vládními usneseními k vrácení církvi však byly skutečně vydány, ze 118 k převodu schválených nemovitostí bylo **do vlastnictví církve převedeno 83 nemovitostí**.

Vztah církve a státu zkomplikoval nový zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Ten nahradil předchozí zákon z roku 1991 a posílil kontrolu státu nad církvemi a náboženskými společnostmi. Stal se proto předmětem sporu u Ústavního soudu a stejně tak se bojuje na politické půdě o jeho novelizaci, ve které se snaží ministerstvo kultury nahradit princip evidence církevních právnických osob jejich registrací, ačkoliv právě toto Ústavní soud odmítl. **Ústavní soud zrušil totiž ty pasáže zákona, které nedovolovaly považovat charity za přímou součást církve, a dále rozhodl, že církevní právnické osoby, jako jsou farnosti, řády, kongregace apod. nesmí stát registrovat (mít právo veta při jejich zřizování, změnách a rušení), nýbrž pouze evidovat (vzít na vědomí), protože jejich zápis v evidenci ministerstva kultury má pouze deklaratorní a nikoliv konstitutivní charakter.**

1918 zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého stanovil, že dosavadní říšské a zemské zákony zůstávají prozatím v platnosti (nařízení č. 162/1860, nařízení č. 175/1860 a zákon č. 50/1874 ř.z.)

1918 zákon o prozatímní ústavě č. 37/1918 Sb.

1919 zákon č. 111/1919 Sb. o doplnění trestního zákona č. 117/1852 ř.z. o trestání přečinů proti náboženství

1919 zákon č. 189/1919 Sb. o soukromých ústavech vyučovacích

1919 první pozemková reforma zákonem č. 215/1919 Sb. ze dne 16. 4., které podléhali velcí pozemkoví vlastníci s velkostatkem nad 200 ha, reformě podléhalo v Čechách a na Moravě celkem 234 119 ha církevní půdy, z toho bylo skutečně převedeno na nové nabyvatele 36 975 ha, zbytek podléhal záboru, ale nebyl církvi odňat

1919 zákon č. 318/1919 Sb. o zajištění půdy drobným pachtýřům

1919 zákon č. 320/1919 Sb. o rovnocennosti občanského a církevního sňatku

1919 zákon č. 387/1919 Sb. o doplnění některých ustanovení zákona č. 215/1919 o zabránění velkého majetku pozemkového

1920 zákon č. 84/1920 Sb. zrušil § 5 zákona č. 115/1918 Sb.

1920 Československo a Vatikán navázaly diplomatické styky

1920 ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky (neuvedl nic o poměru církve a státu a právním základu církví a náboženských společností státem uznaných)

- 1920 ústavní listina republiky československé č. 126/1920 Sb., která upravila svobodu učení, svědomí a projevu
- 1920 byla zrušena platnost zákona č. 142/1867 ř.z. uvozovacím zákonem k ústavní listině, avšak zákon č. 50/1874 ř.z. zůstal v úplatnosti
- 1920 zákon č. 189/1920 Sb. o úpravě platů profesorů při teologických učilištích diecézních a představených při biskupských kněžských seminářích
- 1920 zákon č. 245/1920 Sb. o připočítávání válečných let kněžím z duchovní správy v minulé válce k vojenské službě povoláním
- 1920 zákon č. 246/1920 Sb. o zvýšení kongruy římskokatolického duchovenstva
- 1920 zákon č. 329/1920 Sb. **o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový** (zákon náhradový)
- 1920 nařízení č. 536/1920 Sb. o **úpravě příspěvku uloženého vlastníkům zabraného majetku pozemkového**
- 1921 sčítání lidu – Československo má 13,6 mil. obyv., v českých zemích se hlásí k ř.-kat. náboženství 82,0 % obyvatel
- 1921 nařízení vlády č. 53/1921 Sb. jímž se stanoví podle § 41 náhradového zákona **závazné stupnice cen pro vyměření náhrady za zabraný majetek pozemkový státem převzatý**
- 1921 zákon č. 108/1921 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 215/1919 Sb. o pozemkové reformě ve znění zákona č. 387/1919 Sb.
- 1922 zákon č. 220/1922 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon náhradový č. 329/1920 Sb.
- 1922 nařízení vlády č. 296/1922 Sb. kterým se mění a doplňuje nařízení vlády č. 53/1921 Sb. ve znění nařízení vlády č. 222/1922 Sb., jímž se vydávají předpisy závazné pro určování a vypočítávání přejímací ceny za zabraný majetek pozemkový státem převzatý
- 1925 zákon č. 96/1925 Sb. o vzájemných poměrech náboženských vyznání
- 1926 zákon č. 122/1926 Sb. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných případně recipovaných (kongruový zákon)
- 1926 vládní nařízení č. 144/1926 Sb. o nemocenském pojištění duchovních církví a náboženských společností státem uznaných (recipovaných) a učitelů veřejných škol obecných a občanských
- 1927 daňový zákon č. 177/1927 Sb. **vyňal kostely a fary z daně domovní a fondy pro stavbu a udržování chrámů a fondy pro bohoslužbu z daně rentové**
- 1928 modus vivendi (Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí ze 17. 12. 1927) o vzájemných vztazích (platnost od 2. 2. 1928) stanovil, že
- žádná část československého území nebude podřízena zahraničnímu ordináři
  - žádná československá diecéze nebude přesahovat státní hranice
  - ke jmenování biskupů papežem dává vláda souhlas
  - biskupové před nástupem složí slib věrnosti republice
- 1928 vládní nařízení č. 124/1928 Sb. o úpravě platů duchovenstva
- 1929 vládní nařízení č. 11/1929 Sb. o změně nemocenského pojištění duchovních
- 1929 vznik státu Vatikán – dne 11. 2. uzavřeny tři lateránské smlouvy (první uznává mezinárodněprávní subjektivitu Apoštolského stolce a garantuje mu výkon státních funkcí na území nově zřízeného územního útvaru Vatikánské město, druhá odškodňuje Apoštolský stolec za zábor Církevního státu a třetí je konkordát o postavení katolické církve v Itálii (postavení katolického náboženství jako státního bylo zrušeno konkordátem uzavřeným mezi Itálií a Svatým stolicem v r. 1984)

- 1930 při sčítání lidu se hlásí k ř.-kat. náboženství 78.5% obyvatel, republika má 14,7 mil. obyvatel
- 1930 vládní nařízení č. 99/1930 Sb. o odpočivném a zaopatřovacích platech duchovních
- 1933 úprava postavení Finanční prokuratury zákonem č. 97/1933 Sb. v poměru k církevnímu jmění (kompetence omezena jen na kmenové jmění a Náboženskou matici)
- 1934 uzavřena dohoda s vratislavským arcibiskupstvím o způsobu provedení pozemkové reformy na statcích arcibiskupství
- 1936 vládní nařízení č. 82/1936 Sb. k zákonu č. 97/1933 Sb. stanovící pravidla zastupování katolického církevního majetku
- 1945 dekret presidenta republiky č. 116/1945 Sb. o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností uznaných případně recipovaných a o platovém přídatku k nejnižšímu ročnímu příjmu duchovenstva
- 1946 obnovení diplomatických styků s Vatikánem
- 1946 zákon č. 112/1946 Sb., kterým se mění zákon č. 304/1921 Sb., **o zabírání budov nebo jejich částí pro účely veřejné**
- 1946 vyhláška č. 113/1946 Sb. o úplném znění zákona o zabírání budov nebo jejich částí pro účely veřejné
- 1946 zákon č. 167/1946 Sb., kterým se rozšiřuje platnost zákona č. 116/1945 Sb. na Slovensko
- 1947 vyhláška č. 11/1947 Sb. o **vyvlastnění k účelům vojenských výcvikových táborů**
- 1947 revize první pozemkové reformy zákonem č. 142/1947 Sb. z 11. 7. 1947 (týkala se v dnešní České republice 177 698 ha církevního majetku nad 50 ha, z toho 115 696 ha diecézního majetku, 54 522 ha řeholního majetku a 7,40 ha nadačních fondů, na Slovensku 96 978 ha), z uvedených 177 698 ha připadalo na zemědělskou půdu 25 229 ha tj. 14,2 % a na lesní půdu 152 469 ha tj. 85,8 %
- 1947 vládní nařízení č. 194/1947 Sb. z 18. listopadu o soupisu pozemkového majetku pro revizi první pozemkové reformy a o jejím vyznačení ve veřejných knihách
- 1948 vládní nařízení č. 1/1948 Sb. ze 7. ledna, kterým se provádějí některá ustanovení zákona o revisi první pozemkové reformy (revizní komise a rolnické komise)
- 1948 vládní nařízení č. 14/1948 Sb. o vzdělání učitelů náboženství škol obecných a měšťanských
- 1948 biskupská konference v Brně 4. března odmítla prohlášení loajality a podpory novému režimu s odůvodněním, že katolická církev se neváže na žádnou formu státní nebo politickou a odmítla politickou činnost kněží a jejich kandidaturu do parlamentu
- 1948 13. března začalo přebírání církevního pozemkového majetku podle zákona č. 142/1947 Sb., státem
- 1948 zákon č. 68/1948 Sb. ze 17. března o zvláštním přídatku duchovenstvu v činné službě církví a náboženských společností kongruálních a dotačních
- 1948 zákon č. 44/1948 Sb. z 21. března, kterým se mění a doplňuje zákon o revisi první pozemkové reformy
- 1948 nová pozemková reforma č. 46/1948 Sb. z 21. 3. 1948, **zábor všeho ostatního církevního majetku zejména farního a nadačního**, ve vlastnictví církve zůstaly jen kostely, fary a farní zahrady, výměra zabraného církevního majetku se odhaduje na 30.000 ha, z toho 20.000 ha lesů a 10.000 ha zemědělské půdy (přesná výměra není známa, protože údaje o nové tzv. druhé pozemkové reformě uložené v archívu ministerstva zemědělství nebyly systematicky zpracovány)

- 1948 vládní nařízení č. 91/1948 Sb. z 20. dubna, o dodatečném soupisu pozemkového majetku pro revizi první pozemkové reformy (opatření proti unikání revizi zcizením nebo rozdělením pozemkového majetku)
- 1948 biskupská konference v Olomouci 3. května zakazuje politickou činnost kněží
- 1948 vládní nařízení č. 90/1948 Sb. ze dne 13. dubna, jímž se mění a doplňuje vládní nařízení č. 1/1948 Sb. (působnost místních a okresních rolnických komisí)
- 1948 dne 10. května se konalo první zasedání katolické sekce církevní komise při ÚAV Národní fronty, která zasedala ještě 14. 5., 24. 5., a 18. 6. a jednala o církevním školství, tisku a náhradě za vyvlastněný majetek, za prohlášení loajality slibovala Národní fronta církvi náhradu za vyvlastněný majetek a omezené řízení církevního školství a tisku, k přerušení jednání v červnu vedla církevní suspenze ministra Plojhara za nedovolenou kandidaturu ve volbách
- 1948 školský zákon č. 95/1948 Sb. z 10. května, kterým byly **postátněny všechny veřejné školy a školy s právem veřejnosti**
- 1948 vyhláška č. 145/1948 Sb. z 12. května o úplném znění zákona o revizi první pozemkové reformy
- 1948 Národní fronta navrhla 14. května připravit zvláštní zákon o hospodářském zabezpečení církve po provedení pozemkové reformy
- 1948 zákonem č. 125/1948 Sb. z 3. června byly **znárodněny přírodní léčivé zdroje a lázně včetně církevních**
- 1948 Ústava Československé republiky č. 150/1948 Sb.
- 1948 zákonem č. 185/1948 Sb. z 3. srpna byly **postátněny léčebné a ošetrovací ústavy včetně církevních**
- 1948 zákon č. 213/1948 Sb. z 8. srpna o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů, který legalizoval opatření akčních výborů
- 1948 vypracován návrh na dlouhodobý plán postupného překonávání náboženství v ČSR ve třech etapách s cílem vytvoření národní katolické církve
- 1948 zákon č. 231/1948 Sb. ze 16. října na ochranu lidově demokratické republiky, který obsahoval ustanovení proti zneužívání duchovenského úřadu k nepřátelským projevům vůči lidově demokratickému řádu
- 1948 vyhláška ministerstva zemědělství č. 234/1948 Sb. z 22. října o přenesení působnosti ministerstva zemědělství v některých věcech pozemkové reformy (knihování provede Národní pozemkový fond)
- 1949 19. ledna církevní delegace jednala s prezidentem a vypracovala memorandum s 10 požadavky církve
- 1949 4. února ministr zahraničí odmítl návrh Svatého stolce jednat o církevních záležitostech
- 1949 výnos ministerstva informací z 27. 4. 1949 zastavil vydávání církevních periodik, Act curie a omezil rozšiřování informací rozmnožovaných cyklostylem
- 1949 zákonem č. 169/1949 Sb. z 2. července byly zřízeny vojenské újezdy často na církevní půdě
- 1949 15. července projednalo předsednictvo ÚAV Národní fronty návrh nového zákona o hospodářském zabezpečení církvi
- 1949 zákonem č. 217/1949 Sb. ze 17. října byl zřízen Státní úřad pro věci církevní k realizaci státního dozoru nad církvemi
- 1949 **zákon o hospodářském zabezpečení církvi č. 218/1949 Sb. ze 17. října zrušil všechny předchozí předpisy o právních poměrech církvi a náboženských společností, zavedl krytí ekonomických nároků církvi ze státního rozpočtu,**

převvedl na stát všechny patronáty a zavedl státní dozor nad církvemi a náboženskými společnostmi

- 1949 vládní nařízení č. 219/1949 Sb. z 26. října o hospodářském zabezpečení římskokatolické církve stanovilo podrobnosti státního dozoru
- 1949 vládní nařízení č. 223/1949Sb. z 26. října o hospodářském zabezpečení náboženských společností státem
- 1949 vládní nařízení č. 228/1949 Sb. z 27. prosince o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní
- 1949 zákon o matrikách č. 268/1949 Sb. z 27. prosince **prohlásil církevní matriky za majetek státu**
- 1949 zákonem č. 270/1949 Sb. z 29. prosince o finančních prokuraturách **bylo zrušeno soudní zastupování katolického církevního majetku finanční prokuraturou**
- 1950 při sčítání lidu se hlásí k ř.-kat. církvi 76,4 % obyvatel
- 1950 v březnu přestaly existovat diplomatické styky mezi ČR a Svatým stolcem, i když nebyly formálně přerušeny
- 1950 bohoslovecká fakulta vyňata ze svazku Univerzity Karlovy
- 1950 v dubnu ve dnech 13. - 14. 4 a 26. - 27.4 bylo internováno 2 200 řeholníků dne 26.- 27. 4. a ve dnech 3. - 4. 5. 10 000 řeholnic
- 1950 28. dubna byla likvidována řeckokatolická církev a biskupové internováni
- 1950 nařízení č. 21/1950 Sb. o odepsání parcel na území vojenských újezdů z pozemkových knih
- 1950 zákonem č. 88/1950 Sb. zrušen § 13 zákona č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví (trestní ustanovení)
- 1950 vládní nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách (zrušeny všechny diecézní semináře a ponechána jen Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, později přenesená do Litoměřic)
- 1950 vládní nařízení č. 121/1950 Sb., kterým se vydává platový řád pro laické učitele náboženství
- 1950 vyhláška Státního úřadu pro věci církevní č. 351/1950 Ú.l. z 21. 5. o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem
- 1950 vyhláška Státního úřadu pro věci církevní č. 352/1950 Ú. l. z 31. 5. o sloučení všech tří náboženských fondů v jediný náboženský fond, který spravuje Státní úřad pro věci církevní
- 1950 administrativní zrušení řeckokatolické církve
- 1950 občanský zákoník (tzv. střední občanský zákoník) č. 141/1950 Sb. zrušil obecný zákoník občanský z 1. 6. 1811
- 1951 7. března byl donucen pražský arcibiskup opustit svoje sídlo a byl mu přikázán nucený pobyt mimo pražskou arcidiecézi
- 1951 Náboženský fond přejmenován dne 10. 7. na Náboženskou matici
- 1954 **generální prokuratura ČSSR se vyjádřila, že církevní majetek nebyl zestátněn a že jde o soukromé vlastnictví**
- 1954 vládní nařízení č. 55/1954 Sb. o chráněné oblasti Pražského hradu
- 1955 vyhláškou Ústředního národního výboru hlavního města Prahy č. 27/1955 ze dne 19. 5. 1955 zveřejněnou ve Sbírce nařízení a vyhlášek hlavního města Prahy byly **církvi odňaty nemovitosti na Pražském hradu včetně katedrály sv. Víta**

- 1959 vládní nařízení č. 15/1959 Sb. o opatřeních týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru (odnětí vlastnického práva)
- 1959 vládní usnesení č. 1047/1959 ze dne 9. 12. 1959 o převzetí **ústavů sociální péče České katolické charity, církví a náboženských společností do správy národních výborů**
- 1960 vyhláška min. školství a kultury č. 56/1960 Sb. o úhradě nákladů na udržování a obnovu kulturních památek
- 1960 ústava Československé socialistické republiky č. 100/1960 Sb.
- 1961 trestní zákon č. 140/1961 Sb. (církevní majetek dostává v § 139 stejnou trestní ochranu jako majetek v socialistickém vlastnictví)
- 1962 začal druhý vatikánský koncil (1962 - 1965)
- 1962 vyhláška předsednictva č. 37/1962 Sb. o úhradě nákladů na udržování a obnovu kulturních památek
- 1964 zákon č. 22/1964 Sb. o evidenci nemovitostí
- 1964 občanský zákoník č. 40/1964 Sb. zrušil občanský zákoník č. 141/1950 Sb.
- 1965 pražský arcibiskup Beran jmenován kardinálem a odchází do Říma
- 1965 skončil druhý vatikánský koncil
- 1965 zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 59/1965 Sb. umožňuje působení duchovních ve vězeňství
- 1967 zákon o správním řízení č. 71/1967 Sb.
- 1968 tzv. pražské jaro, ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci
- 1968 znovu povolena řeckokatolická církev
- 1970 nařízení č. 69/1970 Sb., kterým se zrušují některá ustanovení vl. nař. č. 219/1949 Sb., č. 221/1949 Sb., č. 222/1949 Sb. a č. 223/1049 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem
- 1971 zákon č. 146/1971 Sb. nepřímo novelizuje zákon č. 218/1949 Sb.
- 1972 Kladsko připojeno k vratislavské arcidiecézi
- 1975 zákon č. 74/1975 Sb., kterým se upravuje působnost na úseku hospodářského zabezpečení církví a náboženských společností státem
- 1978 Těšínsko bylo připojeno k arcidiecézi olomoucké dne 1.1.
- 1978 zákon o školských zařízeních č. 76/1978 Sb. novelizoval část školského zákona č. 186/1960 Sb.
- 1981 nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 47/1981 Sb. o úpravě osobních požitků poskytovaných československým státem duchovním církví a náboženských společností
- 1982 změna a doplnění občanského zákoníku
- 1983 vydán nový Codex Iuris Canonici
- 1989 pád komunistického režimu 17. 11.
- 1990 zákon č. 16/1990 Sb. zrušil státní dohled nad církví úpravou zákona č. 218/1949 Sb. (změna § 1 a zrušení § 7)
- 1990 ustavena Biskupská konference ČSFR 14.5.
- 1990 zákon č. 163/1990 Sb. o bohosloveckých fakultách **znovu začlenil pražskou teologickou fakultu do Univerzity Karlovy**
- 1990 zákon č. 171/1990 Sb., kterým byl novelizován školský zákon č. 29/1984 Sb., **povolil v § 57b,c zřizování církevních škol, středisek praktického vyučování a učilišť**
- 1990 zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství **olomouckého vrátil do vlastnictví církve v ČSFR 77**

objektů, z toho 57 řeholím v ČR a 15 řeholím v SR a 5 budov arcibiskupství olomouckému

- 1990 zákonné opatření předsednictva ČNR č. 307/1990 Sb. o působnosti orgánu ČR při provádění zákona o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého (schválené usnesením ČNR č. 61/1990/3 Sb.)
- 1990 vyhláška federálního ministerstva práce a soc. věcí č. 571/1990 Sb. o odměňování učitelů náboženství
- 1990 vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 572/1990 Sb. o osvobození zboží dováženého pro potřebu státem registrovaných církví, náboženských společností, řeholních řádů, kongregací a jejich charitativních zařízení od dovozního cla
- 1990 nařízení vlády ČSFR o úpravě osobních požitků poskytovaných duchovním církví a náboženských společenství
- 1991 ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon Federálního shromáždění ČSFR dává církvi právo rozhodovat svobodně o svých záležitostech
- 1991 zákon o majetku obcí č. 138/1991 Sb. řeší vznik obecního majetku
- 1991 zákon ČNR č. 172/1991 Sb. **o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí (včetně části původního církevního majetku, jehož převod na obce nebyl státem blokován jako tomu bylo později u zemědělské a lesní půdy)**
- 1991 zákon **o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku č. 229/1991 Sb. v později upraveném znění blokoval v § 29 nakládání s církevní půdou**
- 1991 zákon o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností č. 308/1991 Sb. ze 4. 7. (pro ekonomické zabezpečení církve zůstal i nadále v platnosti zákon č. 218/1949 Sb.)
- 1991 zákon č. 338/1991 Sb. z 18. 7., kterým se měnil a doplnil zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací, vrátil církvi v ČSFR 193 dalších klášterních objektů, z toho 113 v ČR a 80 v SR
- 1991 vyhláška min. školství, mládeže a tělovýchovy ČR a ministerstva zdravotnictví č. 452/1991 Sb. o zřizování a činnosti církevních škol a škol náboženských společenství
- 1991 zákon č. 509/1991 Sb. o změně občanského zákoníku
- 1991 podle sčítání lidu se hlásí k římskokatolické církvi 39,2 % obyvatel (4 mil. občanů)
- 1992 občanský zákoník č. 47/1992 Sb.
- 1992 zákon ČNR č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností stanovil census pro registraci nových církví a náboženských společností
- 1992 zákonem ČNR č. 165/1992 Sb. pro Českou republiku a zákonem FS č. 522/1992 Sb. pro ČSFR **byl zrušen státní dozor nad církevním majetkem (zák. č. 218/1949 Sb.) zrušením § 10 zákona č. 218/1949 Sb.**
- 1992 zákon o rodině č. 234/1992 Sb. obnovil alternativnost formy uzavření manželství
- 1992 zákon o dani z nemovitosti č. 338/1992 zavádí **daňovou úlevu pro církve (§ 4 a 9)**
- 1992 zákon o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí č. 357/1992 Sb. má **daňovou úlevu pro církve (§ 20)**
- 1992 katastrální zákon č. 344/1992 Sb.
- 1992 zákon č. 522/1992 Sb. mění § 1 a § 8 zákona č. 218/1949 Sb. (**zrušení státního dozoru nad církevním majetkem**) ve znění zákona č. 16/1990 Sb.
- 1992 zákon o daních z příjmu č. 586/1992 Sb. má daňovou úlevu pro církve (§ 19 a 20)

- 1992 zákon o dani spotřební č. 587/1992 Sb. má daňovou úlevu pro církve (§ 8)
- 1992 zákon o dani z přídatné hodnoty č. 588/1992 Sb. má daňovou úlevu pro církve (§ 25)
- 1993 ústava České republiky č. 1/1993 Sb.
- 1993 ústavní zákon č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako ústavního pořádku ČR, která zaručuje náboženskou svobodu a dává církvím právo ustanovovat své orgány a zřizovat své instituce nezávisle na státních orgánech
- 1993 zákon o dani silniční č. 16/1993 Sb. má daňovou úlevu pro církve (§ 2)
- 1993 vládní nařízení č. 86/1993 Sb. o osobních požitcích duchovních
- 1993 zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku
- 1994 zákon č. 71/1994 Sb. o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty
- 1994 změna občanského zákoníku zákonem č. 267/1994 Sb.
- 1995 vládní nařízení č. 273/1995 Sb. o úpravě osobních požitků duchovních
- 1995 příkaz ministra kultury č. 23/1995 o změně příkazu č. 8/1993 a o potvrzování právní kontinuity církevních právnických osob
- 1995 **rezoluce Evropského parlamentu z 14. 12. 1995 vyzvala všechny státy střední a východní Evropy, aby veškerý majetek, který byl ukraden komunisty, nacisty nebo jejich komplici, byl vrácen jejich právoplatným vlastníkům**
- 1996 příkaz ministra kultury č. 13/1996 z 28. 6. vyřazuje k 30. 9. 1996 z rejstříku právnických osob ty, které nejsou součástí církve (jednalo se o tzv. účelová zařízení církve podle § 6 zákona č. 308/1991 Sb., což byly hlavně všechny charity) - církve je proto vzápětí uznala za organizační jednotky církve, aby se mohly být i nadále vedeny v rejstříku
- 1996 vládní usnesení č. 498/1996 ze dne 25. 9. 1996 o postupu při převodu vymezeného nemovitého státního majetku církvím (římskokatolická církev podle tohoto usnesení požádala o vydání 1 887 nemovitostí, když původní úmysl církve požádat o vrácení 2 665 nemovitostí byl odmítnut jako nereálný)
- 1996 zřízení ostravsko-opavského biskupství 30. 5.
- 1997 vládní usnesení č. 6 z 8. 1. 1997 o dalších náležitostech potřebných k provádění vládního usnesení č. 498/1996
- 1997 vládní usnesení č. 211 z 9. 4. **1997 o neschválení předložených požadavků na vrácení 1 887 objektů římskokatolické církvi** a vyslovení souhlasu s tím, aby u 710 církevních nemovitostí došlo k individuálnímu posuzování požadavků na jejich vrácení, z nich pak vláda vybrala 232 nemovitostí, jejichž vydáním se konkrétně zabývala (celkem 19 usneseními vlády v letech 1997 - 1998 bylo pak vládou **schváleno vydání 150 nemovitostí, z toho 32 budov a 118 pozemků, skutečně vráceno bylo exekutivní cestou 128 nemovitostí**)
- 1998 ústavní zákon č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod
- 1998 vládní nařízení č. 322/1998 Sb. o úpravě osobních požitků duchovních
- 1999 usnesení vlády ČR č. 24 ze dne 6. 1. o neoprávněnosti dřívějšího potvrzování právní kontinuity právnických osob odvozujících svou právní subjektivitu od církví a náboženských společností ministerstvem kultury ČR (z doby před nástupem ministra Dostála)
- 1999 zřízení komise vlády ČR pro otázky vztahu státu a církví příkazem ministra kultury č. 7 ze dne 1. 4. 1999
- 1999 **ministerstvo kultury ČR požádalo Českou biskupskou konferenci o předání podkladu pro nový výčtový zákon k převodu státního majetku**

- 1999 zákon č. 361/1999 Sb. měnící památkový zákon č. 20/1987 Sb. ve znění zákona č. 242/1992 Sb.
- 1999 **vládním usnesením č. 692 ze dne 7. 7. 1999 (Zemanovy vlády) bylo zrušeno vládní usnesení č. 211/1997 (Klausovy vlády) o převodu státního majetku na církve a tím bylo zastaveno exekutivní vydávání státního majetku do vlastnictví církvi**
- 1999 mezi ČR a Svatým stolcem dohodnuto zřízení paritní komise (pro řešení vztahu katolické církve a státu)
- 2000 **Česká biskupská konference předala dne 30. června 2000 Ministerstvu kultury ČR „Seznam církevních nevrácených nezemědělských nemovitostí“, který obsahoval 28 451 položek jako odpověď na žádost ze dne 29. dubna 1999**
- 2000 zahájena jednání paritní komise ČR - Svatý stolec
- 2001 při sčítání lidu se hlásí k ř.-kat. církvi 26,8 % obyvatel
- 2001 na setkání představitelů České biskupské konference s předsedou vlády Zemanem bylo dne 17. dubna 2001 dohodnuto vydání kultovních objektů a řešení problému pozemků pod kláštery (napravení chyb v zákonech č. 298/1990 Sb. a č. 338/1991 Sb.)
- 2001 zákon č. 10/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 157/2000 Sb., o převodu některých věcí, práv a závazků z majetku ČR do majetku krajů
- 2001 **Česká biskupská konference předala 4. 9. ministerstvu kultury podklad ve formě disket od jednotlivých diecézí a řádů pro návrh výčtového zákona o vrácení kultovních objektů, na kterém však většina mužských řádů odmítla spolupráci v obavě, aby nešlo o zneužití tohoto zákona jako restituční tečky, podklad byl proto neúplný – podle součtu, který provedlo ministerstvo kultury obsahoval 28 361 nemovitostí (pozemků + budov)**
- 2001 ČBK vydává "Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990 - 2000"
- 2001 Ministerstvo kultury odmítlo dopisem z 28. srpna 2001 České biskupské konferenci požadavek předložit parlamentu návrh na nápravu chyb v zákonech č. 298/1990 Sb. a č. 338/1991 Sb.
- 2001 **Ministerstvo kultury ČR vypracovalo pro vládu návrh výčtového zákona a předložilo jej vládě 26. září 2001 v podobě nazvané „Zpráva o přípravě návrhu zákona o úpravě některých majetkových vztahů některých církví a náboženských společností“, ve kterém navrhlo vládě, aby stát vydal církvi 296 kultovních nemovitostí, a odmítl vydat 1 632 nemovitostí označených za nekultovní, 192 označených za problémové a 2 942 označených za nevyhovující zadání**
- 2001 vláda upouští na návrh Ministerstva kultury ČR ze dne 3. října 2001 od záměru vrátit církvi výčtovým zákonem kultovní objekty jednak pro neúplnost církevních podkladů jednak proto, že se nepodařilo Ministerstvu kultury ČR ověřit si církevní podklady u katastrálních úřadů
- 2001 příkaz ministra kultury č. 32/2001 ze dne 21. 12. o změně příkazu ministra č. 8/1993, kterým se ruší dosavadní evidence a zavádí se omezená evidence podle zákona č. 308/1991 Sb., což v praxi zrušilo evidenci tzv. historických církevních právnických osob u ministerstva kultury s cílem znemožnit nebo znesnadnit vznášení restitučních požadavků církve využitím faktu, že církevní vlastnictví bylo v minulosti zapisováno do pozemkových knih pod různými názvy, i když šlo o stále téhož vlastníka
- 2002 1. ledna vydán nový zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností č. 3/2002 Sb. (schválen poslaneckou sněmovnou, zamítnut senátem, znovu schválen poslaneckou sněmovnou, vetován prezidentem, znovu

schválen poslaneckou sněmovnou usnesením č. 4 ze dne 18. 12. 2001), který nově upravil registraci církví a náboženských společností a **zavedl právní pojem církevní právnická osoba**; církev nesouhlasila s výkladem zákona, který prosazovalo ministerstvo kultury a podle kterého charity nebyly součástí církve a **stát si vyhrazoval právo spolurozhodovat o evidenci a rušení církevních právnických osob**

2002 nařízení vlády č. 68 z 11. 2. o osobních požitcích duchovních

2002 příkaz ministra kultury č. 1/2002 z 19. února vydaný přes nesouhlas církve o zrušení Náboženské matice a o jmenování likvidátora

2002 2. dubna podána u Vrchního soudu v Praze žaloba na Ministerstvo kultury ČR s návrhem na zrušení příkazu ministra o zrušení a likvidaci Náboženské matice

2002 vyhláška Ministerstva kultury ČR č. 232/2002 Sb. ze dne 28. 5., kterou se provádí zákon č. 3/2002 Sb.

2002 zákon o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových č. 201/2002 Sb.

2002 ministr zahraničí ČR a apoštolský nuncius v ČR podepsali smlouvu mezi ČR a Svatým stolcem dne 25. 7.

2003 skupina senátorů napadla zákon č. 3/2002 Sb. u Ústavního soudu a **Ústavní soud vydává nález č. 4/2003 Sb. ze dne 27. 11. 2002, kterým ruší některá ustanovení zákona č. 3/2002 Sb. a podává ústavně konformní výklad zákona č. 3/2002 Sb., kterým potvrzuje, že charity jsou součástí církve a že stát má právo církevní právnické osoby jen evidovat**

2003 dne 21. 5. zamítla poslanecká sněmovna v prvním čtení hlasy 110 proti 39 návrh na ratifikaci Smlouvy mezi ČR a Svatým stolcem

2003 dopisem ze 7. července navrhuje ministr kultury znovu se zabývat přípravou zákona o majetkovém narovnání

2003 dopisem ze 14. července odpovídá Česká biskupská konference, že je ochotna jednat o majetkovém narovnání jen v plné šíři toho problému a ne pouze o vrácení kultovních objektů

2003 usnesení vlády ČR č. 811 ze dne 6. 8. 2003 novelizovat zákon č. 3/2002 Sb ve znění nálezu Ústavního soudu č. 4/2003 Sb.

2003 Ministerstvo kultury ČR předkládá vládě dne 2. 9. 2003 návrh novely zákona č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností

2003 Ústavní soud vyhlašuje svůj nález I. ÚS 146/03, že Ministerstvo kultury ČR bylo povinno evidovat nově zřízenou Charitu Lipník nad Bečvou a zakázalo mu pokračovat v porušování práv a svobod církví a náboženských společností

2004 Nejvyšší správní soud zamítl návrh církve, aby bylo zrušeno rozhodnutí ministra kultury o zrušení a likvidaci Náboženské matice

2004 skupina senátorů napadla u Ústavního soudu příkaz ministra kultury č. 32/2001 ze dne 31. 12. 2001, kterým se ruší evidence historických církevních právnických osob (zřízených před vydáním současně platného kodexu církevního práva)

2004 Česká republika se stává 1. 5. členským státem Evropské unie.

<http://www.klastervyssibrod.cz/ d/Historie-cirkevniho-majetku.pdf>

SHRNUTÍ

Za husitských válek, (církev v českých zemích vlastnila asi třetinu půdy), bylo v českých zemích zbořeno několik set kostelů, zničeno nebo zpustošeno 170 klášterů, zničeny movité

umělecké památky doby románské a gotické, zničeny klášterní a universitní knihovny, církevní majetek přešel do rukou šlechty a některých měst. Čechy byly zpuštěny a vylidněny (třetina lidí zahynula), což vedlo k silnému německému přistěhovalectví. Státní správa byla rozvrácena a rovněž tak církevní správa, universita upadla do bezvýznamnosti a vzdělanost silně poklesla.

Král Jiří z Poděbrad se pak v rámci zklidňování rozháraných poměrů v Čechách zasadil o vrácení jmění některým klášterům. Pražské arcibiskupství přišlo prakticky o všechny statky. Arcibiskupství zůstalo zhruba 150 let neobsazené a první arcibiskup po této dlouhé době musel žít z řádového jmění vlastního řádu. Také kláštery se jen těžce zotavovaly z úpadku a mnohé úplně zanikly.

Nakonec **král Ferdinand I.** dal roku 1562 pražskému arcibiskupovi roční důchod 14 000 kop míšeňských grošů, aby přispěl k ekonomickému zotavení církve v Čechách.

Roku 1575 církve v Čechách vlastnila 5 % půdy (král 11 %) a na Moravě 18 % (král téměř nic).

Císař Josef II. podřídil církve dozoru státu, ale nebránil jí v jejím duchovním poslání. Patent z 29. 11. 1781 zrušil 738 klášterů z 2 000 původních klášterů v císařství, počet řeholníků byl tak snížen o 36 000 osob (v Čechách zaniklo do r. 1787 asi 71 mužských a ženských klášterů). Josef II. však všechnen zabavený majetek nepoužil pro státní účely. Velkou část ho opět věnoval na zvelebování církve v užitečnějším duchu, jak věřil. V důsledku zřízení Náboženského fondu (r. 1782) ke správě sekularizovaného klášterního jmění ve prospěch církve, z něhož se financovala stavba nových far a kostelů, ovšem bylo v Čechách zřízeno asi 250 nových farností.

Jeho následníci na císařském trůnu většinu z těchto omezení časem zrušili, církve podléhala mírnému dozoru státu, uchovala si majetek i právo jej rozmnožovat.

František II. roku 1809 nařídil církvi vydat všechno zlato a stříbro z kostelů k financování vleklých Napoleonských válek. Tehdy šlo ale o samotné přežití říše, což bylo císařovou prioritou.

Československá republika provedla velkou pozemkovou reformu. Tato pozemková reforma odňala zákonem č. 215/1919 sb. velkým pozemkovým vlastníkům celkem 2 358 204 ha půdy, z toho 31,5 % zemědělské půdy a 68,5 % lesní půdy.

Výměra církevních pozemků přihlášených k revizi první pozemkové reformy činila 77 207 ha v Čechách a 100 571 ha na Moravě, dohromady 177 778 ha v českých zemích. Na Slovensku bylo přihlášeno k revizi 97 108 ha. V celém Československu bylo přihlášeno k revizi první pozemkové reformy 274 886 ha. Z toho mělo být církevním vlastníkům ponecháno 5 203 ha podle §§ 11 a 20 zákona. **Zábor se měl tedy týkat 269 683 ha veškeré církevní půdy.**

Stát u části půdy odložil provedení záboru na pozdější dobu. Nejvyšší správní soud se dne 14. 4. 1927 usnesl, že zábozem nepřešlo vlastnické právo na stát. Církve proto i nadále hospodařila na těchto záboru podléhajících pozemcích. Kromě toho část zamýšleného záboru z něj byla vyňata. **Skutečně bylo na nové vlastníky převedeno 36 975 ha církevní půdy.**

Účel reformy byl politický, měl za cíl omezení vlivu církve a kupování si hlasů nemajetných voličů politickými subjekty. Obecně lze říci, že zestátnění církevního majetku v roce 1919 bylo učiněno proti souhlasu církve, bylo nařízeno. Bylo zde ale poskytnuto jisté finanční odškodnění ze strany státu. Toto odškodnění rozhodně nebylo v souladu se skutečnou hodnotou zestátněného majetku.

V roce 1945 obnovená Československá republika prosadila jak znárodnění průmyslu tak revizi první pozemkové reformy. **Revize první pozemkové reformy** byla uzákoněna zákonem č. 142/1947 Sb., který přijalo Ústavodárné národní shromáždění dne 11. července

1947. Způsob realizace byl stanoven vládním nařízením č. 194/1947 Sb. ze dne 12. listopadu 1947 o soupisu pozemkového majetku pro revizi první pozemkové reformy a o jejím vyznačení v pozemkových knihách. K soupisu došlo v době od listopadu 1947 do února 1948. Vlastní převzetí začalo v březnu 1948.

Ihned po převzetí moci **v únoru 1948** však komunisté překročili k **provedení další a tentokrát radikální pozemkové reformy** vydáním zákona č. 46/1948 Sb. **Církev tak přišla o dalších cca 80 000 ha** drobných zejména farních pozemků.

Oba tyto zákony stanovily, že má dojít k finanční náhradě za vyvlastněný pozemkový majetek (zákon č. 142/1947 Sb v § 7 a zákon č. 46/1948 v § 9), k tomu však již nikdy nedošlo. **Stát tak porušil flagrantním způsobem v civilizované společnosti respektované pravidlo, že za každé vyvlastnění musí být poskytnuta přiměřená náhrada a zmocnil se majetku nahromaděného generacemi věřících pro církve k jejímu hmotnému zabezpečení zadarmo.**

Církevní školy byly zestátněny zákonem č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství. Tento zákon nestanovil náhradu za zestátněné majetky. Zákonem č. 185/1948 Sb. o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní péče a léčebné péče byly zestátněny léčebné a ošetrovací ústavy, za které měla být poskytnuta podle § 6 náhrada ve výši obecné ceny tohoto majetku, ta však nebyla nikdy poskytnuta. Ústavy sociální péče, které vlastnila církve, byly převedeny na stát vládním nařízením, bez vyplacení nebo poskytnutí náhrady nebo náhradních pozemků. Stejně byly zabírány budovy a pozemky pro zřízení vojenských újezdů zákonem č. 169/1949 Sb. o vojenských újezdech. **V rozporu s mezinárodním právem i ústavou bylo také vyvlastnění církevních nemovitostí na pražském hradu, které nebylo provedeno zákonem, nýbrž pouhou vyhláškou Ústředního národního výboru hlavního města Prahy ze dne 3. 8. 1955.** Tím přišla církev o chrám sv. Víta, kanovnické domy a další nemovitosti.

Ve dnech 13. a 14. dubna 1950 **Se stát násilným aktem zmocnil asi 850 klášterních objektů. Všechny tyto položky by měly podléhat restitucím církevního majetku.**

Po roce 1989 byly přijaty dva zákony, které **vrátily řeholním společenstvím jejich nejdůležitější kláštery.** Prvním zákonem bylo **vráceno v ČR 57 klášterů**, druhým zákonem **113 klášterů**. Celkem bylo vráceno v ČR 86 mužských klášterů a 84 ženských klášterů. Hospodářské zázemí klášterům vráceno nebylo, pouze nejnútnejší příslušenství.

Pokud jde o vrácení budov, církve vlastnila podle průzkumů prováděných po roce 1989 před únorem 1948 celkem 6 476 budov a staveb různé kvality a hodnoty od význačných budov jako jsou zámky až po zpevněné plochy, skleníky, stoly a kůlny. Církve z nich vytipovala k vrácení 2665 nemovitostí. Když se ale ukázalo, že i tento požadavek je považován ze strany vlády za neúměrně veliký, zredukovala církve své požadavky jen na 710 nemovitostí. Z nich vláda Václava Klause přijala k dalším úvahám o vrácení 232 nemovitostí s tím, že jednotlivé požadavky budou individuálně posuzovány. Zemanova vláda se rozhodla toto zkoumání zastavit a budovy nevydávat. Ne všechny nemovitosti určené vládními usneseními k vrácení církvi však byly skutečně vydány, ze 118 k převodu schválených nemovitostí bylo **do vlastnictví církve převedeno 83 nemovitostí.**

Z původních před únorem vlastněných 6 476 budov církve požadovala jen 2 665 nemovitostí, poté jen 710 nemovitostí a dostala 83 nemovitostí.